

THANJAVUR MAHARAJA SERFOJI'S
SARASVATI MAHAL LIBRARY,
THANJAVUR.

DATE LABEL

Acc No { General :
Language : 64 Te

Call No. :

This book should be returned on or before the last date marked below :

64

మన్నారదానవిలాసనాటకము.

—: పీఠిక :—

ఈనాటకమును రంగాజమ్మ యనుస్త్రీ రచించెను. ఇందు రంగానాయకుడు తంజాపురీనాయకుడగు విజయరాఘవనాయకుడు. ఈయన విజయవిలాసాదికృతిపరిభర్తయు, వాల్మీకిచరిత్రాదికృతికర్తయు నైన రఘునాథనాయకుని కొమారుడు. మన్నారులలో వెలలో వేంచేసియున్న శ్రీరాజగోపాలస్వామి రఘునాథనాయకుని యిష్టదైవము. ఈదేవునకు మన్నారుస్వామి యను పేరుగూడఁ గలదు. మన్నారుస్వామి ప్రసాదముచేఁ బుట్టుటవలన నీతనికి మన్నారుదాసుఁ డనువిరుదము కలిగెను. ఈయనయే తంజాపురరాజ్యము నేలిన యాంధ్రరాజులలోఁ గడపటివాఁ డని చెప్పవచ్చును. ఈతఁడు మధురాపుర రాజగు చోక్క-నాథనాయకునితో యుద్ధముచేసి క్రీ. 1674 సంవత్సరప్రాంతమందు నిహతుడయ్యెను. మఱి రెండేడ్లకు శివాశీ తమ్ముడైన ఎక్కోజీ (వెంకాజీ) యాదేశము నాక్రమించి దక్షిణదేశమందు మహారాష్ట్రరాజ్యమును స్థాపించెను. విజయరాఘవనాయకుఁడు క్రీ. 1688 సంవత్సరమందు బట్టాభిషిక్తుడైనట్లును జనిపోవునప్పటికి 80 సంవత్సరములవయసుగలవాఁడైనట్లును గ్రంథాంతరములవలనఁ చెలియుచున్నది. ఈనాటకము క్రీ. 1680 ప్రాంతమందుఁ బుట్టియుండె నేమో.

రంగారాజమ్మ మన్నారుదానవిలాసము, ఈసాపరిణయము నను రెండు ప్రబంధములుగూడఁ రచించెను. ఆకాలమందుఁ, దంజాపురాస్థానకవులలోఁ బెక్కుఁడ్రు స్త్రీలుగూడఁ నుండిరి. చంపకవల్లి, కన్దురి, అంబుజవల్లి, శశిరేఖ, మోహనమూర్తి, కృష్ణాజి, అలమేలు, నీత, మదనరేఖ, మొదలగు పేర్లు గ్రంథాంతరములందుఁ గాన్పించుచున్నవి. వీరందఱు నాయారాజుల యంపుడుకత్తై యుందురని యూహించఁదగి యున్నది.

రఘునాథనాయకుఁడు విద్యుత్కవి. పెక్కుగ్రంథములు రచించెను. విజయరాఘవనాయకుఁడు గూడఁ రఘునాథాభ్యుదయాది గ్రంథములు కొన్ని రచించినట్లును, విద్యావివేది యొకటను గనుపట్టుచున్నది.

ఆకాలమందు యక్షగాననాటకము లనేకములు పుట్టినవి. ఎక్కోజీసరస్వతీమహిళలో “ప్రాకృత తెలుగులిపి నాటకాలు” అను శీర్షికక్రింద 247 గ్రంథము లుదాహరింపఁబడినవి. వీనిలోఁ బెక్కులు తెనుఁగు నాటకములే. విజయరాఘవకృత రఘునాథాభ్యుదయము, మున్ను వేంకటపతి సోమయాజి రచిత విజయరాఘవచంద్రికావిహంగము, కోనేటి దీప్తిరచిత విరచిత విజయరాఘవకళ్యాణము మొదలగు తెనుఁగు నాటకములును, యక్షగానారాధానిక్షి తోక్త రఘునాథవిలాసాది సంస్కృతనాటకములును గలవు.

సంస్కృతనాటకముల బోలిన పద్యగద్యాత్మిక కాండ్రనాటకము లిటీవల వెలసినవి, గాని, పూర్వము తెలుఁగునాటకము లన్నియు యక్షగాన రూపములుగానేయున్నవి. ఈ దేశమందుఁ బూర్వకాలమునఁ బ్రదర్శింపఁబడుచుండిన పారిభాషాపరపారణాటకము, ప్రహ్లాదనాటకము మొదిలైన వీధినాటకము లిట్టివే. తంజాపురనాటకములు గూడ నీరీతివే రాజభవనమందు నాట్యరంగ మొకటి యుండినట్లును నందీనాటకములప్పుడప్పుడు ప్రదర్శింపఁబడుచుండినట్లును గనఁబడుచున్నది. రఘునాథాభ్యుదయనాటకము రఘునాథనాయకుని యెదుట నాడఁబడినదట.

ఈనాటకములకవిత్యము ద్విపదలు, ద్విపదులు, పంచనములు నను మూఁడువిధములుగా నుండును. వీనివైలి ప్రబంధవైలికంటెఁ దేక. వీనియందు దేశీయవేషభాషలు నాచారవ్యవహారములును సందర్భవిధముగా వర్ణింపఁబడినవి. హాస్యరస మొక్కటి విశేషము.

ఈనాటకమునందు లక్షణవిరుద్ధములగు ప్రయోగములు కొన్ని గలవు. అవి తఱచుగా హాస్యరసప్రధానము లగువచనభాగములందే యున్నవి. ఇది ప్రాథమికావ్యములలో నెన్నఁదగినది కాకపోయినను దేశచరిత్రపరిశోధనకును భాషచరిత్రపరిశోధనకు నుపయోగించును గావునను స్త్రీకవిత్య మగుటచేతను బండితాదరము నొందకపోదని నమ్ముచున్నారము.

జ. రామయ్య.

మన్నార్దనవిలాసనాటకము.

యక్షగానము.

—o—o—o—

హేమాబ్జనాయకాహ్వానయాంబురుహభృంగ దుర్వాంకరవీరగర్వభంగ
దీనజనానందీశృష్టదాబ్జాత నారీసమానీతపారిజాత
శ్రీరమణీనుజీవితభువనమ్ యసురక్షభక్తార్తిహరణమ్
గాంధీవకోపంశపాండవాపదీక్ష సజ్జనావర్జనసయవిత్
కంసస్యపవైరి కాళియగర్వహారి, ముష్టికనిరోధి విదళితమురిశిరోధి
కనకవనవాస కమనీయకసకవాస, చాల వినుతింతు రాజగోపాల నిన్ను.

కారము: — శ్రీనువరుశాసనిం, దేందరాహ్వానయారవిందకందశస్త్రకరందసంతతా
స్వాదనమిళిత బృందారకసందోహవంశ్యమాన సౌందర్యగాంభీర్యాదిగుణ
బృంద నిష్ఠురముప్తినీహితనిర్ధాతదుష్టశరముష్టికచాణూర నృశంసకంసాసుర
దురాసనశరాసననిరాసదకరాసిధారి మోక్షీకృతమేఘవాహనవిగ్రహ
అమోక్షీకృతవిజయరాఘవానుగ్రహ రంజితగుణాలవాల రాజగోపాల
పరాకున్వమి.

1. అసి మతియు నేనుని కొనియాడుచున్నారు.

శ్రీరాజమన్నారు సేనకాధారు, నారీసునోహారు నవనీతచారు
వేదోద్ధరణమున వెలసినవాని, మేదినిధర మెత్తి మెఱసినవాని
అల హిరణ్యాక్షు నుక్కణఁదినవాని, జలఁగి స్రవ్లోదు రక్షించినవాని
గుతల మొక్కదుగునఁ గొలిచినవాని, షీతిపతిసంతతిఁ జెండాడువాని
గడలిపై నేతువు గట్టినవాని, నడిఁ బ్రలంబాదుల భంజించువాని
బుడమిఁ బ్రబుద్ధుఁడై పాలుపొందువాని, గడిమిఁజేచ్చబలంబు ఖండించువాని
రహి ససంతావతారిము లొందువాని, మహితనయునిఁ బట్టి మర్దించువాని
బదియాఁబువేపురపడఁతులఁ దెచ్చి, ముదమున వరియించి మురువొందువాని
వైదర్భి మొదలైనవనితలలోన, నాదరం బమరఁ జెంగు నేలువాని
విజయసారథి యనువిఖ్యాతివాని, విజయరాఘవువీల వెలసినవాని
దాత్పర్యమున మదిఁ దలఁచి ప్రార్థించి, తత్పట్టమహిషియై తనరినదేవి
సుజనకల్పకవల్లి సుదతీమతల్లి, నజఁ గన్నతల్లి హేమాంబుజవల్లి
సన్నుతిచేసి విష్యక్తేసుఁ గొల్చి, పన్నద్ద తాళావేర్లఁ బ్రస్తుతిచేసి

ప్రాచేతనపరాశరవ్యాసముఖ్యుఁ, లౌచిరంతనకవీంద్రాదులఁ బొగడి
 పరమతంబు లడంచి పరఁగు కుమార, తిరుమలతాతార్యదేశికుఁ దలఁచి
 రామానుజాచార్యు రహి సన్నుతించి, ధీమంతు వేదాంతదేశికు నెంచి
 మఘవసమానుఁడై మహిఁ గీర్తిగాంచు, రఘునాథమేదిసీరమణు సేవించి
 ధరణివర్ధిల్లు శతశ్రతుయాజి, పరమ చతురేంద్రి పరితత్త్వవేది
 నిరుపమానైకపత్నివ్రతగరిమ, హరువొందు శ్రీనివాసార్యు సేవించి
 యాధునికకవుల నాదరింపుచును, సాధునికరములు సన్నుతిసేయ
 నతులితభావరసాలంకృతులను, గృతిఁ బూనుదును జనుత్కృతిమీఱఁ జగతి
 వా.లని తనవిశిష్టాభీష్టదేవతలను సేవించి పరితత్త్వనిరతు లైనపరమభాగవతుఁ
 సంభావించి సత్కవుల నభినందించి దుష్కవుల వినిందించి యుపాపరిణయ
 మన్నారుదాసవిలాసప్రముఖప్రబంధనిబంధనచాతుర్యధుర్యయై హెచ్చుగ
 నచ్యుతవిజయరాఘవ సార్వభౌమధర్మపత్ని యై రంగుమీఱు రంగాజన
శృంగారకరుణహాస్యశాంతాదిరసంబులు పొదల మృదులమధురొచిత వచః
రచనల నందంబుగా నందర్శింప నన్నెమీఱు మన్నారుదాసనామక నాట
 రాజంబునకుఁ గథాసంవిధానం బెటువలెను.

ద్వీ. శ్రీరమ్యసహ్యజాసింధుతీరమున, నారికేళరసాలనారంగసాల
 తాలతమాలహింతాలతక్కిల, బాలరసాలచంపకవకుళాది
 తరువరంపరల నెంతయుఁ గనుపట్టి, సురుచిరం బైనట్టి చోళదేశమున
నమరావతీపురి నతిశయింపుచును, నమరుతంజానగరాధిరాజ్యంబు
 అవనికఁ జక్రవాలాద్రియనంగ, నపు రార విలసిల్లు నావీటికోట
 ఆయద్రిశిఖరంబులొనివియనఁగ, నేయెడఁ గొమ్మలు హెచ్చుగ వెలయుఁ
 గులశైలములమించు కొత్తశంబులును, నలరు సుత్తుంగము లొనలంగములు
 హరిచక్రరూపంబు లొపిరంగులును, సురగిరి మించు భాసురగోపురములుఁ
 గన్నులపండువు గావించు నచట, నున్నతోన్నతములై యొప్పుసౌధములు
 నతతంబుఁ జరియించు సరిసిజాప్తునకుఁ, బ్రతిలేని చలువచప్పరము లై మించు
 మహిధరంబుల మించుచుత్తేభములును, నహివైరిగతి మించుహయపరంపరలు
 నడయాడు కొండలనఁదగు రథములు, వడిసింగముల నైన వారించుభటులుఁ
 బరమేష్ఠి కెనయైన బ్రాహ్మణోత్తములుఁ, బరశురామునిగెల్పుపాధివాగ్రణులు
 ధనదుని మించంగఁ దగువర్తకులును, ఘనవిప్రశుశ్రావ గనుపాదజాలును
 వలరాజు నెలయించు వారకాంతలును, గలిగి యానగరము గనుపట్టు నెప్పుడు

1. అన్నగర్భంబునకుఁ దెఱగంటిదొర తెఱంగున నిరుపమానసంపదల సొం
పొంది విజయవిక్రమవిత్తరాదిగణనీయగుణసాంద్రుం డగు విజయరాఘవ
చంద్రుండు చంద్రనదనలు గొలువ నొకానొకచంద్రశాలాంతరాళంబునఁ
జెలుపుమీఱఁ గొలుపుకు వచ్చెనట యెటువలెను.

1 దరువు-సారావ్రరాగము-ఆదితాళము.

వలరాజరీతిఁ గల్వలరాజ భాతి, సలజయంతుచందమున నలునిచందమునఁ బ్రే
వెలఁదులుగొలువంగ విజయరాఘవేంద్రుండు, కొలుపుసింగర మైకొలుపుకువ
గా. ఇవ్వీధంబున విజయించిన విజయరాఘవభోజండు రాజసంబున రాజరాజ
సభాతులిత విలాసంబగు రాజగోపాలవిలాసంబు నేరి యందు యత్నంబునం
బఱచిన నూత్నరత్నకంబళంబులపైఁ దద్దయు నొద్దిక యగు రతనంపుగద్దయ
యందుఁ దీరుగాఁ బేరీలగం బయి కూర్చుండెనట యెటువలెను*
గా ఇవ్వీధంబునఁ బేరీలగంబయి తనచెంగటం జెలంగు మెఱుంగుఁబోలులఁ
గనుంగొని డెందంబున నరుణారవిందేందిరావృదయానంద సంధాతయగు
నందనందను చరణారవిందసందర్శనవందనాభిలాషంబు గందళించఁ గించిద్ది
వత్సువై సమక్షంబున నున్నవారిజాతుల వీక్షించుచున్న సమయంబున
విన్నవించ నన్నగరి యన్నగార్లు వచ్చిరట యెటువలెను.

2 దరువు-సామంతరాగము-ఆదితాళము.

నిడుదకుల్లాయలునిండుచోగలుఁబూని, సడిసన్నయన్నగార్లుసముఖానకువచ్చిరి.
గా. ఈరీతిం జేరవచ్చిన యన్నగారు లన్నరనాథునకు మ్రొక్కి యేమని విన్న
వించుచున్నారు.

అన్నగళమాట:- శామి పరాక్కు కెళక్క మన్నారుకోవిల్లె యిరుందుం
సంగునిత్తిరుణాళుక్కు తెంగాయవాంగ, తెంగోలు పారువత్తగారనుం, అంజ్జ
సహ నిర్వాహాత్తునంబిమారుం, తలత్తారుం, జయ్యాళుం, యేకాంగియళుం
వైరావియళుం, కొత్తియళుం, శ్రీపాదం తాంగియళుం, తిరువాధరణక్కణక్క
బుల్లెయళుం, రాగభోగత్తారుం గూడి, ఆనెమేలె, శ్రీముఖ † వెలిందళప్పణ్ణిక్కొండు
సందు శముగత్తిలె అరిక్కె-వణ్ణిచ్చొల్లి ఆశారవాళిల్లె కాత్తిరుక్కురాగళ శామి
శిత్తం.

వా. అనిన విని యవనివల్లభుం డుల్లంబు పల్లవింపఁ జేరుకొనియున్న సూరిపు
టంపు తలగడ దిం డొకడండకుఁ జేర్చి యభిముఖానీనుండై పులకాంకురస్తేర

ముఖారవిందుం డై నామనోరథంబున కనుసారి గా నెయ్యంబున నయ్యి
దయనేసెగా యని యూదిక్కునకు మ్రొక్కి యేనునుచున్నాడు.

నాయనివారిమాట:-రారోయి కంచుకులార వాని గక్కున రిప్పించరోయి.

వా.అనిన విని యాకంచుకు లటుచేరి వారిని బిలిచే క్రమ మెటువలెను.

కటికివార్లమాట—వోహోయి నంబిమారుం శలత్తారుం జియ్యభుం కొత్తి
యభుం కణక్కప్పిళ్లయభుం రాగబోగత్తారుం యెల్లారుం సముగత్తుక్కు
వారుంగో.

వా.అని పిలువంగా నంబులు వచ్చేక్రమ మెటువలెను.

ద. మణిముకురంబులు మెలుంగుకుండలములు మేలుకుల్లాయిలు బురుసాకబా
యలు, నరిగదుప్పటులు, ధరియించి నంబులు స్థలమువారును దాము ధర
ణీశుకోలువుకు వరుసగా వచ్చిరి.

వా.ఇవిధంబున వచ్చిన యర్చకులు, అచ్యుతవిజయరాఘవ సౌర్వభౌముని నాశీ
ర్వచనగోచరం జేసిరట యెటువలెను.

నంబులు ఆశీర్వాదం చేసేది:-మంగళాని భవంతు మన్నారుదాస హేమాబ్జ
నాయికారాజగోపాలస్వామి పరిపూర్ణకృపాభివృద్ధి రస్తు. తథాస్తు.

వా.అనిన విని యవనీంద్రచంద్రుడు శ్రీముఖంబున కభిముఖముగా నెదురుకొని
సంతుష్టవృద్ధయుం డై సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి బత్తిచే నుత్త
మాంగంబున శ్రీముఖంబు ధరించి నంబులొసంగు నిఖిలపురుషార్థసాధనంబు
లగు తీర్థప్రసాదంబులు స్వీకరించి యాస్వామి శ్రీముఖంబు చేరువనున్న
రాయసముతో యజముఖచేతికియ్యంగా వారు దదివి రట యెటువలెను.

శ్రీముఖము. ఏతత్పురానురాధీశమాళి రత్నప్రభావం శ్రీమద్వైరవలీనాథ
శాసనం శాశ్వతం పదం శ్రీమదసంతకోటి బ్రహ్మాండ నిగ్రహానుగ్రహంబుల
కుఁ బరిగ్రహించిన మణిదండంబుతో వేదండవరదుని నగరిదళవాయి యగు
విష్వక్సేనులు సకలకల్యాణగుణసంపన్నుం డై మాయావాది మదవిభేదకళ
ధరీణుం డై షోడశమహాదానదీతొవిచక్షణుం డై మన్నారుదాసనామాంకి
విశాలవక్షుం డై శ్రీరాజగోపాలస్వామి ప్రియపుత్రుండై హెచ్చు. అచ్యుత
విజయరాఘవధూపాలునకు వ్రాయించి పంచిన మంగళాశాసనంబు. శుభ
కృత్యంవత్సర ఫాల్గునబహుళపంచమిగురువాసరంబున స్వాతీనక్షత్రంబు
బ్రహ్మతీరునాళ్లకు ధ్వజారోహణం బై యందుకు పదునెనిమిదిదినంబు

కోహిణినక్షత్రంబున రథోశ్వసంబు నడవంగా నన్నది గనక యామంగళా
శాసనంబు విన్నతక్షణంబు రథగజతురగసదాతులతో సవరివాంబుగా దక్షిణ
ద్వారకానగరంబునకు సాగి వచ్చి హరిద్రాసరిద్రాజతీర కల్పితానల్పకల్పక
కాంతారదంతరగృహంతరంబుల హవశించిన కాంచనపంచాననవీరంబున
విజయించి యుండేది మంగళాశాసనం.

గా ఆసమయంబున, కోవెలకరణికులు లెక్కలు వినిపించిరట యెటువలెను.

మూణెముక్కాలె మూణుమాముక్కాణి, మూణెముక్కాలె మూణు
మాముక్కాణి, అరెరెండుమాక్కాణి అరెరెండుమాక్కాణి, శామి పరాకు,
లక్షతేంబెదనాయరం బొన్నక్కు, తిరువిళయాట్టు గ్రామంగళానడక్కురధు
అధిశ్రామంగళాయెంట్పెంధు, ఉళ్ళడయల్, యెళువస్తునాలు, మడప్పరిం
పనిరెండు, కచ్చనత్తిలె మూణునుచోణం నడక్కుధు, యిదుక్కుమన్నంగాలులె,
మూణులక్షకల నెల్లం, ముప్పుదునాయరంపొన్నెన్నుం, గుత్తహిపట్టె యెళధి
కొండొడొక ॥౧॥

మరొకకరిణం నెప్పేది:—స్వామి పరాక్కు, అందప్పడిక్కి నెల్లం అళ
వాసుల్ పొన్నుం శెలిత్తాయల్ మణియగారక కోవిలప్పత్తరం నడప్పివియ్య
సుల్ అల్లాం బాత్తుకొట్లరోమెన్ను నెల్లల్లాం పరంబాశాచ్చాన్, కొవిళుక్కు
శిరిప్పకట్టళయ, అరమనె యిలె దినమొన్నుకు అంబెదుపొన్నుక్కుడుక్కురా
ప్పొలెయాచ్చిధు ॥౨॥

శామి పరాక్కు, యిదుతవిర, పుష్పననత్తెలె లక్షత్తునంబెదనాయరం
యిలెప్పెనురం, అంబెదునాయరక్కలక్కొట్టెకాణం, అధల్లాం కరతోరయిలె
శెండు పొరధు, క్రయక్కారం గయిలె కడకగట్టా తిరువెళక్కు యెణ్ణిశొల్లా
ప్పొలె యాచ్చి, ఉత్తరపాసుపత్యగారక, అంగుం యింగుం వోడిక్కుండు తిరి
యిదివోళియ వొణ్ణుం పరామరళిక్కురు ధిల్లె ॥౩॥

మరొకండు:—శామి అడియె ణ్ణొప్పం కేట్టరుళ, నంబిమారు యెల్లాం
కొళంబుప్పాలుం, తిరువిశాం సానడ్రధివోళియ, వొరువరాహిలుం, వొణ్ణుం,
అరిక్కె యిద్రవాళిల్లె, యిదుత్తవిర, అరమనెయిల్ కరక్కట్టు క్కాల్కట్టుక్కు,
మువ్వొయిరం పొన్నుం, మొదల్కడక మువ్వొయిరముం కుడుత్తిరుక్కురదు,
అదువుం అరువుపుణ్ణి అందప్పణముం తండయిల్లె, స్వామిశీతం ॥౪॥

అతికారిమాట—స్వామి వీరు యిప్పుడు విన్నపంచేశినందులో వొంటిరూక

నామొంద మోపాదిలయితె వొకరూకకు పదిరూక లిచ్చెను.

మణియగొండుచెప్పేమాట—సామి అరచు నెయూ డిట్ట శొండెక్కెల్లాం, అడియే నిరుక్కిరేనే, కణక్కు వెళంగియెమ్మేలే శొమండ్ల ధెల్లాం కుడిక్కిరేణ.

నాయండుచెప్పేమాట—అవురా మీరిగలెల్లా యెరంగమా, మేము భాల్లునో త్సవానకు నస్తున్నా మె అంతాపరామస్పించుకు నేము.

వా.తదనంతరంబ మునం బంకురింప నఫ్లుఫాల్లునోశ్శవారంభు లగునంబులం దాంబూలకాంబూనదంబులం బహూకరించి పంచెనట యెటువలెను.

వా.ఆసమయంబున వాసుదేవపుర మహోత్సవయాత్రాముహూర్తవిధానతజ్ఞులు ప్రశ్నఫలగణితభాగవిభాగాభిజ్ఞుల దైవజ్ఞుల సారస్వజ్ఞునిధి సముఖమ్మనకు వచ్చి యెటువలెను.

ద సత్సైవర్ధనములు పెట్టి పంచాంగములు పట్టి, పట్టభద్రునికేర వచ్చిరి దైవజ్ఞులు. వా.ఈవిధానం జేసవచ్చిన సిద్ధాంతవేదులం జూచి యధ్యక్షునివారికి యేమనుచున్నాడు.

నాయండు అనేమాట—రారయూ మాహూర్తికులార, పెరుమాళ్లకు బ్రహ్మతిగు నాళ్లగద, నేవించి రావలెను, ముహూర్తం నిర్ణయించరయూ.

వా.అని భూనాయకుం డానతచ్చిన గణితజ్ఞులకు లగ్ననిర్ణయంబునకుగా విచ్చనగా బహువర్చలు నడచెనట యెటువలెను.

భైరవజోస్యులు-- మంచనభట్లుగారు పంచాంగం విప్రుడా ౧౦.

మంచనభట్లు — భైరవజోస్యులు నేరని మాటలె ఆడుదువు. చక్కంగా అభిని భరణి కృత్తికలు గురుతెరుంగవు నీకు పంచాంగం వ్రిప్పేదిన్నా నీ భవిష్యికి ౧౧.

భైరవజోస్యులు-మంచనభట్లుగారికి మూలానక్షత్రమో మాటాడకమునుపె మూలం రేగుచున్నది ౧౨.

మంచన-బోరి భైరవజోశ్శిగా తిథివారనక్షత్రయోగకరణాలలో వొకటి గురు తెరుంగవె పంచాంగ మనంగా యేందిరా ౧౩.

భైరవజోస్యులు-మంచనకు ముక్కుమీద నె వుండును శోపం, సూర్యసిద్ధాంతం యెరింగినవాని కొడకవు, మొన్నటి అమావాస్యనాడు ముప్పాదికాపరక గ్రహణమనిన్ని ఆశ్లేయస్పర్శ అనిన్ని దబ్బరలే వ్రాస్తేవే. మేము ఆర్యభట వాక్యపరహితాల గ్రహస్థలం చేశి గ్రహణము లేదంటిమే ౧౪.

మంచన-నీవు పోచపసోమ యాదులవారింట మొగవాండు బుట్టునని ప్రశ్న జెప్పి యేకాక్షరప్రయోగం చేయించుక వస్తేవె ౧౫.

భైరవ-నీవు బుచ్చాధానికొడుకు బచ్చిగాండు పకహారోయేంట పల్లకి యెక్కు
నని జాతకం వ్రాస్తే వె, యిదిగో బిచ్చ మెత్తుక తిరుగుచున్నాండె. 2.

మంచన-నే ఫలభాగం వ్రాశిన దిక్కున పదివేలమంది పల్లకి పడస్తు లైనవారు
నీకేమి తెలుసు పోరా.

మధ్యస్థి-వోయి చాలించరోయి మీజగడాలు. నగరివారు ముహూర్తం నిర్ణయించునుంటే యేమాగాధాలాడుచున్నారు.

వా.అనిన విని వాగు సంవాడము చాలించి లగ్ననిరయ్యము చేసిరంటే యెటు
వలెను:-మేషం, సృషభం, మిథునం, కటకం, సింహం, కన్య, కింకరు స్వామి
వీక్షణ శుభవీక్షణాలు కలిగినప్పటికిన్ని తులాలగ్నము చరలగ్నము గనక,
యాత్రకు మహాప్రశస్తము,లగ్నాధిపతి శుక్రుండు సప్తమసుండు కేంద్రించి
లగ్నము పూర్ణముగా చూస్తున్నాండు. స్వామివీక్షణశుభవీక్షణాలు కలిగి
యున్నది గనక భాగ్యస్థానాననుండ్లి బృహస్పతి చూస్తున్నాండు గనక,
“యోయో భావస్వామిదృష్టో యుతోవా, సౌమ్యైర్వాస్వాత్తస్యతన్యాభి
సృద్ధిః, కళ్యాణసిద్ధిః పునరాగమ శ్చ” అన్నాండు గనక తులాలగ్నము
విజయయాత్రకు మహాప్రశస్తము, స్వామిచిత్తము.

వా.అన విని యంతరంగంబున సంతోషంబంది మెచ్చగా నచ్యుతవిజయరాఘవ
క్షీతితలాధ్యక్షుం డక్షణంబ దక్షిణద్వారకానగరంబునకు వచ్చెనంటే యెటు
వలెను.

3 దర్శ - కేదారగౌళరాగము - ఆదితాళము.

మీన్నారుదాసుండు మగువలు గొలువేంగా,మన్నారుకోవిలకు మక్కువతో వచ్చె.

వా.ఇవిధంబున నచ్చిన యచ్యుతవిజయరాఘవుం డచ్చెరువంది నచ్చెలులుఁ
దాసు ముచ్చట దీర నచ్చట దిక్పాకారగోపురాకార సారకాసారనవ్యతరది
వ్యారాసు నీనుంబు లవలోకించి వచ్చిరంటే యెటువలెను.

నీ. విజయరాఘవమహీవిభుండు దాఁగట్టించు గోపురంబులుమించు గోపురములు
చక్రవాళాద్రితో సరిసేయఁ దగుకోట యారసాతలమంటు నగడితలును
దిరుమాలిగలచెంతఁ దీరైనవీధులు మేరుమందరముల మీటు కేగ
కృష్ణతీర్థంబు హరిద్రానదియు క్షీరసాగరముఖములౌ నకలతీర్థ [లు
ములును జర్జవక వనశతంబులునుమఱియు, మన్న నారులు వేంచేయుమంటపము
కరితురంగమరథ యోధవరగణంబు, పరగఁ గన్గొనఁ గన్నులపండువుగను.
వా.ఇవిధంబున నవిజయరాఘవేంద్రుండు నగరవైభవంబులు విలోకింపుచుఁ

గాంతలుఁ దాను నంతఃపురప్రవేశంబు నటించిన యనంతరకథాసంవిధానం బెటువలెను.

౩ దర్శన-భోవిరాగము-రూపకతాళము.

అనసరంబులవారు నరుణాబ్జదేవీశు । నవసరంబులు దొప్ప నతివేగమున వచ్చిరి.
వా.వచ్చి యాసుమసాయకజనకసమయసూచకులు మన్నార్దదాసధీరునితో నే
మని విన్నవింపుచున్నారు.

అనసరాలవారు—స్వామిపరాకు । పెరుమాళ్లు నరుణాంబురుహదేవియు గరుడ
వాహనాధిపతులై తిరువీధులు వేంచేయుచున్నారు. స్వామిచ్చింతిం.
వా.అనిన విని యాయవనీవినేత యంశీరింగంబున నుప్పొంగి రింగుమీఱ
కొలుపుసింగారిం బయ్యెనట యెటువలెను.

సీ. నెలఁతయొక్క తెచ్చేసిలుపుటద్దముచెట్టెఁ జెలువయొక్క తెయొఁసిగయొనఁజ్చెఁ
జంద్రాన్యయొక్క తెజాజినరుల్ నుట్టెఁ జానయొక్క తెరుమాల్ జాఱఁగట్టెఁ
గలికి యొక్క తె దిద్దెఁ గస్తూరి తలకంబుఁ గనకాంగి యొక తె చొక్కట్లువెట్టె
జాణయొక్క తె బురుసాహిబాదును బూన్చిసకియయొక్క తె యటచట్టదొడిగెఁ
దరుఁచియొక్క తె హరిపుగా దట్టిగట్టె, వనిత యొక తె దుప్పటివలె వాటువైచెఁ
బడఁతియొక్క తె చెవులజవాపదియంచెఁ, గొన్తుయొక్క తెకుంకుమ నెమ్మినలఁది.
వా.ఇవ్విధంబున నవ్వనితలు గైసేయ మఱియు నన్తున్నారుదాసుఁడు పన్నెగా
సింగారిం చుకొనె నట యెటువలెను.

సీ. వైరులతలమెట్టు వామపాదంబున డంబుగా బిరుదు పెండెంబు వెట్టె
సాధుబృందముఁ బ్రోవఁజాలు హస్తంబుల సమరఁ గెంపులకడియములు పూసె
మన్నార్దదాసనామము నిల్పునుమున మేలైన గోపాలతాళి వైచె
హరినామకీర్తనం బాలించువీనుల మురువైనవచ్చెల మరుపు లూనెఁ
జెలువమన్నార్దశ్రీపాదముఁ జెలంగు, నట్టి శ్రీతులసీదళంబుమఁదాల్చు
శిరసునను జాలకాంతులు చెలువుమీఱ, రతుల హెచ్చినపచ్చుశరాయిదాల్చె.
వా.ఇవ్విధంబున నవ్విత్యవిత్యంభరారమణుండు రనుణీజనంబులుం దాను
విహంగపుంగవహానోశ్చవాలోకసముత్సుకతతశ్చమయోచితశృంగారంబు
రంగుమీఱ రంగశ్చరంగమమతంగజశతాంగకులసమాకులం బైన రా
వీధిని దేజంబు మీఱ విజయుని రీతి విజయించుసమయంబునఁ గనకా
నాయి కాకనకవనీనాయకులు మురువుమీఱ గరుడవాహనాధిపతులై వే
చేసి నట యెటువలెను.

ద. సౌరాష్ట్ర॥ ఆది॥ పులుగురా శేజని బొలుపుమీఱఁగ నెక్కి, చెలువమున్న
రును జెంగమయు వచ్చెను.

వా. ఆసమయంబున మీసరంబుగా నంబుజాక్షుని వెంటనచ్చు వారిజాక్షులు
ముదముమీఱ పదకేళిక వినిపించిరట యెటువలెను.

పదము. తాళిఁజాలరా తమిమించెరా

శోభితో నన్నేలుకోగా బంగారుమన్న మ్రొక్కేరా ॥ ౧

మగుడు నామీఁగ దండెత్తె మమత మిగుల హెచ్చెరా

గరుడవాహన కౌఁగిల జేర్చెరా ॥ ౨

వా ఇవిధంబున నచ్చెలువ మన్నరును జెంగమయు వేంచేయు సమయంబున
నాదివ్యప్రభావంబుగల యాచరాహస్వామియు నుల్లసత్తేజోవిరాజమాను
లైన తిల్లగోవిందరాజులును రమ్యవైభవంబున రాణించు శార్ఙ్గపాణియు
నవక్రపరాక్రమంబు గల చక్రపాణియు వైరిమదావిహారి యైనశౌరిరాజ
స్వామియును నీలాంబుజశుభాకారింబు గల నీలమేఘస్వామియు శృంగార
వైఖరిం జెలంగు సింగవెనుచున్నను దళితిసుజనాంహుం డగుతంజపురి
నరసింహుండును రఘునాథనరనాథప్రతిష్ఠాపరుం డగురఘునాయకులును
రఘునాథపురాగ్రహాగ్రానుశేయై రమణీయుం డైనరఘునాయకులును, ఆ
రఘునాథమనుజనాథుండును రంగద్విహారు లగు తిరుమంగయాళ్వారు
లును మొగలుగా సురపహుచేతఁ బూజలు గొన్నతిరువతులనుండి వేం
చేయు స్ఫూర్తిగల నిజలీలామూర్తుల నందఱి నవసరంబులవారు బడి
బడి విన్నవింపఁ బొడగనిపొగుకొని ముందుగా భేరితంబులు బోరుకలంగ
ననుండచతురంగబలంబులు సందడిగ నడిపఁ బొడుగు లగు గొడుగులును
జొక్కంబు లగు టెక్కెంబులును నరుదు లగు బిరుదులును మనుజునకు
నోశ్చనకారింబు లగు సుకరతోరణంబులును జాలరాణించు చాలుది
వటీలును నెడ నెడిలఁ దీగు నీదీపంబుల తేరులును ప్రావీణ్యంబు మీఱఁ
గావించు రావణ కుంభిక్కర్ణి వాలి సుగ్రీవ హనుమదాది భావంబుల
మించు దీవప్రతిమలును నామపు లైనమేరువు దివటీలును నెంచఁదగి మించు
కంచు, వెండి, బంగారు కెడివటీలును రాణగల బాణవిద్యలును దండిగా
నిండియుండు గోవర్ధనోత్థరణ గోపికావస్తాపహరణభావ ప్రతిమలును నింతుల
నసంతకేళికవిధంబును నుల్లసిల్లు మల్లయుద్ధప్రకారంబును మొదలుగాఁ
బలువగలఁ బన్ని తెచ్చు జంత్రంబుప్రతిమలును విజయరాఘవ భూచక్ర

విభుండు సమర్పించు భూచక్రగోడుగులును సౌనర్ణరాజచ్చత్రచామరధ్వజ
వ్యజనాదులును, రంగారు బంగారు పనిహనువులు గలహరిగలును నిరుగడలఁ
బాలుగా నడవఁ బోగలేని పగలువస్త్రాలు మిన్నగా వేన్నెలలు గాయ,
యెగ్గాళెలు బూదగాళెలు దిగ్గనాశిరంబుల నగ్గలంబుగా మ్రోయ
హృద్యంబు లగుచక్రవాద్యంబులును, రంగారు సంగీతమేళంబులును బాలి
కలు పినుపించు కేళికలును సన్నిధిం జెన్నుమీఱ నెనుకదిక్కునఁ గనక
ప్రతిమాచిత్రితంబై యుప్పురం బంటు గొప్పపూచప్పరంబు దనర సరగజం
బులును గజంబులమీఁది సమామీలును దిక్కులఁ బిక్కుటిల్లి నొక్కటిగఁ
మ్రోయ నల్లచెంగమలనల్లికాంబయు శ్రీరాజగోపాలస్వామియు రాజవీధిని
దేజంబు మీఱ వేంచేయు నవసరంబున పవిత్రయరాఘవేంద్రుడు జన్మ
నులును దాను గోరికమీఱఁ జేరికఁ జేరి నేవించి మదిని భావించి ప్రసన్న
ణంబు గావించి తత్ప్రసాదంబు స్వీకరించి యామున్ననారు సన్నతి చేసె
నలల యెటునలెను.

సీ. కరుణారసము చిట్కు కడకంటిచూపుు గరినుశో భక్తులఁ గాచువానిఁ
జండమామనుమించునందంబుగనుపించు మొలకనవ్వుముద్దు మోమువానిఁ
బద్ధంబుపై వ్రాలు భ్రమరం బనన్తించు మెటికెనుఁబొట్టు నీటువాని
విజయనాథియౌట విజయంబు చేకూర్పు కనకవేశ్రము కేలఁ గలుగువాని
నౌదలను నైరముడిదాల్చు నందిగాని, గొప్ప చౌకల్లు పినునొప్పువాని
రాజితం బైనకనకాంబరంబు వాని, గంటి మన్నారూ గన్నుల కటప్రదీప్తి.

వా. అని సన్నతించి విజయరాఘవచంద్రుండు చంద్రనవనలుం దాను సయ్యదు
కుంచంద్రు సగ్రభాగంబున సంచారరాజగోపాలుండోయని ప్రపంచమా
హించ నచ్చటికి మచ్చెకంటులు ముచ్చలు దీర సమ్యశవిజయరాఘవేంద్రుని
విలోకించ వచ్చిరలల యెటునలెను.

శుద్ధసావేరి॥ ఆది॥ ౨॥ అంగజునిచెలువున నలుగు మన్నారూదాసుఁ, బొంగుమఁ
గనుఁగొని పూనివేడుకను॥ బంగారుమేవలన బాగుమీరింగఁ బొర, శృం
గారవతు లెల్లఁ జేరివచ్చి రపుడు.

వా. ఇస్వీధంబున నచ్చెలునలు (వచ్చి) విచ్చెనవిడిగా నచ్చట నేమని ముచ్చట
లాడుచున్నారు.

ద్వీ. చెలువమన్నారూదాసు చెలువంబుఁజూచె, నలిరుఁబోడి యొకర్లు తలయూచివే
చ్చెఁ, జామయొక్క తె వానిచక్కఁదనంబు, వేమాఱుఁగనుఁగొనివిస్మయంబం

నువినయొక్కతే వానియొక్కారమునకు, నపురొరయనిమెచ్చియాచాయనిలిచె
 సుదతియొక్కతే వానిసొగసుఁగి నొనుచు, మదిరాక్షీ వీడెపో మున్నఘం డనియె
 చలరాచసిన మెత్తి వనితయొక్కగు, చెలువుని జేనాచి చెలరేఁగి పిలిచెఁ
 గులుకుమిటారంపు గుబ్బుల బ్బుఁగను, బలుకరించె నొక్క బాస రమ్మనుచు
 నలపు రెట్టిం చెరా వలరాయ లొనఁ, జెలువరాయలు నన్ను జేకోర యనియె
 నే వింతదాననా నీ వింతనేయ, గావోరి రసికుండ రాపునేయక నె
 నింతిరో పినికి నెంతగర్వంబు, కంఠుఁ డీతనివాటి గాఁడోటు జగతి
 నీసఱు లిందఱు నేరుచుఁగ్గంబు, చేసిరో యితనితోఁ జెలిమి నేయంగఁ
 గొన్న మాఱాడఁడే కోపమో తినదు, సొమ్మేమి పోదు ముచ్చునగలు వాని
 వీని మెప్పించునే వెఱుదిరోనేను, సూనాస్తుమొనలను జూడునానేర్పు
 అనిముచ్చటలు హెచ్చనంగ నానుణులు, ఘనమనోరథముఁ గలఁగి రావేళ.
 వాఁ ఁలాగున లీలావిలాసకలాకలాపకమనీయ లైసమాననతులు సూనశరానలి
 హానలి పైరించలేక సొంపునడలి వెడవిల్లుదూఱి కడలేని మోహంపుకడలి
 మునిఁగి బహుభంగుల నేమనుచున్నారు.

౭ న. లలితశంభుము - ఏకతాళి.

వలచినవారు లేరొ వలపించువాగు లేరొ, చలమునేనేది మేరా సరసకుఁజేరారా!

౮ భావి - గూపకము.

[నాకారా

చక్కనివాగు లేరొ సొక్కించువాగు లేరొ, మొక్కశంపుగుణము మానరామోహ
 వాఁమఱియు నిచ్చలు నన్నెలాంఁపు మన్నాగుదాసుం జూచి యేమనుచున్నారు.

౯ నగుపు - తోడి - ఆది.

మగుండు పచ్చిబోయగా, మక్కువఁ గొఁగిలీయరా

మరులు హెచ్చరా మన్నారుదాస ధీరమల్లారు ||

౧

సన్న రఱులు నేరురా సగుఁబాటు నేయనేలరా

మన్నారుదాస లాలింపగా మనవులాలింపరా.

౨

౧. మఱియు నిచ్చలు గజయానలు విజయరాఘవుం జూచి యేమనుచున్నారు.

ద. మోహము నిలుపలేరా, ముద్దువిజయరాఘవధీర

మోహనాకూరి యేగా మ్రొక్కే ను కౌఁగిలీరా.

౧

నీవునేనేది మాయరా, నీటుకాడ మజేమాయెరా

బాసమేలే సతమాయెరా, పగలు రేలు మగుసామాయెరా.

౨

10 కళ్యాణిరాగము - ఆదితాళము.

కొమ్మ రమ్మని చీరరా కులుకు గుబ్బలు చీరరా

కమ్మవిల్తుండు పగదాయరా కగుణనీ కేలలేదాయెరా.

వా. మఱియునిద్రలు కంజాతులు తంజాపురాధ్యక్షునిం జూచి యేమనుచున్నారు.

11 భైరవి - రూపము - ద.

ఆశయా నేను నేలాశయా నేక, వాళియా యెన్నిక్కూడ వళవుక్కిరుక్కాలేవాడా.

12 నాగగాంధారి - ఆదితాళము.

శొల్లెవాడా వొరురగస్యం శొల్లెవాడా, యెల్లారుం గేళ్ళచ్చొన్నా లేదో
యన్ను యిరుక్కచ్చిరా.

వా. మఱియు నొకవిలాసిని కళావతినుతునిం జూచి యేమనుచున్నది.

13 ద॥ సాళగసాగ్రాష్ట - ఆదితాళము.

బేగబారో సామీ బేగబారో త్యాగభోగరాయదయధనభునాను.

వా. ఈరీతిఁ జారనారీతిలకంబు లంగంబులఁ బులకలు తులకరింప మెచ్చుగా
నచ్యుతవిజయరాఘవునిం గనుంగొని యనంగునిబారి సైరింపలేక చొక్కి
తక్కి యలసి సాలసి తదేకాయశ్చచ్చిత్తైమున్న యనంతరి కథాసంవిధానం
బెటువలెను.

ద్వీ. ఆవేళ నొకయింతి యంగజుదంతి, చేసింతిపూబంతి చెలుల మేల్బంతి
చెఱకువిల్తుకటారి. చికిలిమిటారి, మురువుగూతనకొమ్మ ముద్దులగుమ్మ
యంబుజవృద్ధుపాణి యలిసీలవేణి, కంబుసోదరకంతి కలకంఠకంతి
యెలజవ్వనపుచాన యిభరాజయాన, సలరాజు పూముల్కి నలపులకల్కి
రాజచంద్రనిపుత్రి రమణీయగాత్రి, గాజసింధునన రాజీవనయన
చెంగావివలిపంపు చేలధరించి, రంగుముత్యముజంటరవికయుఁ దొడిగి
పడఁతుల తలమిన్న బొగైనయట్టి, జడనిండ నంపంగి సరములు చుట్టి
తీరుగాఁ గస్తూరితిలకంబు దీర్చి, హరింబు లురమున హరువుగాఁ జేర్చి
పంజులకమ్మలు బొగుగాఁ బెట్టి, రంజిల్లు కంటసరంబులు గట్టి
హరువైన బవిరెలు నమరంగనుంచి, మురువుగా ముత్తైపుమురువు ధరించి
ముంగళసరి పెణల్ ముద్దుకంటెయును, ముంగామురంబులు మొదలుగాఁగలుగు
సొమ్ములెల్లధరించి సొగసుమీఱంగఁ, గొమ్ములు గొలువఁగ గోపాలుఁజూడఁ
గంటునిచేయమ్మ గతి సాధమునకుఁ, గాంతిమతీసతి కడువేడ్క వచ్చె.

11 ద - బిలాహరి - ఆది

రతనాలయందెల రవళి రాణింపఁగా, నతులతోఁ గాంతిమతి సౌధంబుఁ జేరె. వా. ఇన్విధంబున నచ్చిన యామచ్చైకంటి పచ్చవిల్లునిం గన్నయ్యను నెయ్యంబున నేవించి మదిని భావించి తనముచ్చట విచ్చనవిడిగా నేమని విన్నవించుచున్నది.

14 ద - ఘంటారవము - ఆది.

చక్కెరవిల్లునిం గన్నచక్కనివాని, దిక్కులక్రీడిచే నెక్కునైనవాని. ౧
భుజబలంబునఁ జాలు బొగడొందువాని, విజయునిరీతిని వెలసినవాని. ౨
కలవానితో సాటిగలవాని నాడు, చెలువునిగాఁ జేయు చెలువమన్నారు. ౩
వా. అని యాగాజకుమారిక తనకోరిక మన్నారుకు విన్నవించి కందర్పకోటి సౌందర్యధురున్ని, ఆశ్చర్యచర్య నాస్పృహలవర్యఁ జూచి యాసూననాయక జనకుండు నానాయకుని జేరికచేసె నని మదినిముదముంది తననద్దనున్న ముద్దియల విలోకించి కించిననవతవదన యై నలుదిక్కులు చూచు చెలువునఁ బుసఁపునరనలోకంబులు చేయుచు నచ్చెలువ మన్నారుకు నచ్యుతవిజయ రాఘవునకు నేదారిని భేదంబుగానక యేసునుచున్నది.

పద్యం కాంతిమతి చదివేది.

సీ. వక్షఃస్థలంబున వన్నె కెక్కిన మచ్చ లాలితం బగువనమాలికయును సరిలేనికరముల శంఖచక్రంబులు నవరత్నమయమైన నన్యనేత్ర మనుపనుం బైమించు కనకాంబరంబును రమణమైమీఱు నజ్రములవంకి ముంజేతులనుమించు ముత్తేలకడియముల్ చరిణపద్మమునందు బిరుదుపెండెము మురె నిర్దతి యందును నందముగ నె, యెంత భేదించినను భేద మెఱుగరాదు కావునను రాజగోపాలదేవుఁ డిపుడు, దనం రూపద్యయంబును దాల్చెనేమొ. వా. అని శుభోదర్శంబుగా వితర్కింపుచు నాశులార్కతేజని లక్ష్మణోజ్జ్వలం బగు నక్షఃస్థలంబున భద్రప్రదం బగు మన్నారుదాసముద్ర గనుంగొని యితండె రతివల్లభనిభుం డైన మన్నారుదాసవిభుం డని నిర్ణయించి యా పూర్ణేందువదన తలయూచి యాయంద మాచంద మారువారంబు లావన్నె లామిన్న లాయెయారంబు లాముద్దు లాసుద్దు లామేటిశనము లావలపు లాసాలపు లాచక్కఁదనము నాచూపు నాచూపు నాజన్వనంబు నాహాస మాభావ మాయనుభావంబు లాదిగా రంగుమీఱు శృంగార నిలాసకణా కలాపంబుఁ గనుంగొని యనంగునితాపం బాఁపలేక చాపలంబున నేపుమాని

యాశ్చల్లవాధరం కైంశంకాని వేదండయాన చండకరదీప్తి యగు ఖండపర శుశిరోభూషణంబు భీషణంబుగాఁ దోచి చెన్నమీటఁ గన్యాంతఃపురంబుఁ బ్ర వేశించెనట యెటువలెను.

వా ఆనమఁచుంబున సగుణాబ్జగమానునోహరుండును లీలగా నాచోళధరణీరమణి పరిణేశయును దమశిషు సోవులు నేరి నెలయుచుండువేళ సకలజనస్తోత్ర పాత్రిం బగు నసంతోకథానూత్రం బెటువలెను.

ద్వీ అంశుల రాజచంద్రాత్మజ వేష్క, నంతఃపురముఁ జేరి యతినలుఁ దాను బుస్వించాబంశగా బొంపేసి మేన, జవ్వాదెలంది పూసరిములు చుట్టి కపురంపువిడంబు కడువేష్కఁ జేసి, నృపతికందర్పుని నెన్నది నుంచి యురారు తూఁగుటుయ్యల బస్వళించి, నొఁతిసుఖంబుగా నిదురించువేళ మును దాను జూచిన మోహనాంగుండు, తనవర్ణగూర్పుండి దయఁబ్రకటించి కురులు నున్నగ దువ్వి కొప్పుమరించి, విరివాదిసరిములు వేసలింజట్టి మోముమోమునఁ జేర్చి ముద్దిడి నిండు, ప్రేమతోఁ గోరిటబిగియించి పనఁగి మొలకచన్నులు చీరి మోవియుఁ గ్రోలి, నెలవంకమడుపులు నెనగున నొసఁగి యొరపైన తొడలపై నుంచి లాలించి, తగుణి నేనున్నారూదాసుండ ననుచు . . . . . నేగుపు మెఱసి, ... యట్లు కలగని మేల్కని కలకంఠకంఠి, వెలవెలంబాటును విస్మయంబందె.

వా. ఈలాగున మేలుకాంచి బాలికామణి క్రమ్మఱఁ గనునమ్ములు ముకుళభవిం పంజేసి పూర్వానుభవంబు గానలేక విరిహంబానలేక తనలోఁ దా నే మను చున్నది. కాంతి మతి చదివే పద్యం.

గీ. రాజగోపాలుఁ డేటికి రాజవీధి, నచ్చె నేవింప నేనేల నచ్చి తపుడు విజయరాఘవవిభుఁ డేల వేష్క నచ్చె, ఎచ్చుగా కేమి కల నేల నచ్చె నతఁడు. వా అని యాననజగంధి తనచెలువుండు కలలోన బాళిచే లాలించిన లీలా విలాసంబులు తనలోనె తాను దలంచి కలంగుచు నచ్చటికి వచ్చిన నచ్చె లులంజూచి యేమనుచున్నది.

౧౪ పదం - కాంభోజి - అటతాళము.

చెలువుగా నేడు నాకలలోన వచ్చిన, చెలువుఁ డేడే చెలియచెలువుఁ డే. ౧ ముద్దుఁ బెట్టఁగ వాడు వద్దు పొమ్మంటినో, సుద్దులఁ దేలింది సొక్కించునెత్తినో. ౨ మొలకచన్నులమీఁద నెలవంకలుంచి తే, నందుపొమ్మంటినో లేక వాడు నేసితినో. నీవి యంటఁగఁ దాళు నిలువరాయంటినో, యావని దలఁచఁగ నాను గాచంటినో.

వా. ఇవ్విధంబున జన్మని యవ్వభుని గలవరించి కలవరించిన సంఘమున్న మించుఁ బోలు లొకరికొకరు మోములు చూచికొని చిఱునవ్వు సవ్వ తమలోఁ దా మే మనుచున్నారు.

16 ద - ఘంటారసము - ఆదితాళము.

తిరునాళ్ల యేవూరు తెఱవలేవూరు, శరుణి యిది సజ్జకుఁ దా కే నచ్చె ౧
రాతిరిపొద్దన రమణి రావద్దంట, చేతులాడించీని జాతులాడిని ౨

17 సావేరిరాగము - ఆదితాళము.

ఆటది చూచెనా యాపట్టభద్రుని, మాట లేటికి వాని మాయకులో నాను!
కనుఁగొన్నయంతనె కలలోన నచ్చె, ననఁబోణి చెంతఁ జేరిన నెంత యానా॥

18 నటనారాయణి - ఆదితాళము.

ముద్దువలె నుండునా ముదితయుమాటలు, పెద్దలు నినిలేని పేరడిగాదా
బుద్ధిగాదిది నీకుఁ బోలఁతి యేమనేవు, గద్దఱితనములు కాదు చాలించు.

19 ఘంటారసము - జంపెతాళము.

పూఁపచన్నలపడుచు యేపుణ్య మెఱుంగదు, పాపజాతి మరుఁడేల రావు సేసీనే!
నిన్నుంకి కాదంట నెలఁతి గూవగలు, కొన్ననఁబోణి నీవు కొంచెగ త్రైవాకాని॥

20 భైరిరాగము - ఆదితాళము.

ఏలాగునైనాను గూయింతివలచు, బాలరొ యిడుముకొని బైలు సేయరాదె.
వా. అని యివ్విధంబున జన్మములు బహుభంగులఁ గనమనోరథభంగంబు సేయఁ
దలంచిన తెలంపునఁ గలంగి వారిపైతూరి యారాజకుమారి యేమని దూఱు
చున్నది.

21 ఘంటారసము - అట - పల్లవి.

[గలరా. ౧

చెల్లఁబో యిందఱు చెలులు గలిగిన ఫలము, ఉల్లసంబు లాడ నెకాని యొద్దిక సేయఁ
కలలోన నేడు నాచెలువుని రిమ్మంటినా, నలినాక్షు లిందఱు నన్నె దూతెదరు.
నచ్చితినేమాయ నలపు పుట్టించినలె, నుచ్చుగ ప్పేరుగా మగువలందఱుఁగూడి. 3
వలపించి కలయని వానిం దే నేరకి, చులుక సేసెనరుగా నుదతు లందఱు నన్ను. ౪
వా. అని యుల్లసంబు లాడినపల్లవాధరిం జూచి యల్ల కల్లరిచెలు లే మను
చున్నారు.

22 కేదారిశాళరాగము - ఆదితాళము.

నలపనంగ నేమిచెలుపుఁడనంగ నేమి, నలినాక్షి యెన్ని నేర్చినా వెచిన్నదానవు.

23 ఘంటారసము - రూపకము.

కలలోన వచ్చిన కాంతుండు నేడు, నెలత యీమాటలు నేర్పినా నీకు.

24 కన్నడరాగము - ఆదితాళము.

కులకాంత లేయూరు నలపు లేయూరు, నిలువవే యింతట నీమంకు గుణము.

25 ఘంటారసము - అటతాళము.

భళి రాజచంద్రుని పట్టి, నెపుట్టి, కలగుదవా నీవు కలగని మగున.

వా. అని యాతరుణులు నీతిగాఁ దెలుప నలపు నిలువలేక బాళిచే బాలిక యే మనుచున్నది.

26 ద. సావేరిరాగము - రూపకతాళము

తరుణులారయినీతి తనకుఁ గొంత తెలియు నే, మరునిమాయల చేత మనసుకలఁగిని

27 మధ్యమావతి - అటతాళము.

కులసతి కిటువంటి కోర్కెగాదంటిరే, భళి కళావతిపట్టి పట్టభద్రుండని తెలియరా.

28 గౌడిపంతు - అట - దరువు.

బాల నీకుఁ జెలుపుండని నల పని యేమి నేరే, స్త్రీలని పురుషులని చెల్లఁబోలేరా.

29 పూరిలి - ఆదితాళము.

నెరజాణమాటలు నేర్పినా యంటిరే, నెరయ నీమాటలు నేర్పఁగానలెనా.

వా. అని యివ్వధంబున నన్వసజగంధ తనదండనుండు వేదండగనునలఁ గనరుకొని యసుగుసురనుచు దెసలుసూచుచు వెసఁ గుసుమాయుధుం డంపటింపరం పరల వెంపరలాడ సొంపు సడలి యానీటుకానిపై గాటంపుప్రేమ మాటలేక మాటలేక కన్నీరు గ్రమ్మ విన్ననై యూరకున్న నన్నెఱాడి యెప్పురాని విరహ సాగరానగాహనం బూహించి యాహరిణాక్షు లెంశయు సంశయించి చెంశఁ జేరి తంతస్యమానసంతాపచింతాపరిశ్రాంతిన్వాంత లై తనుబోఁ దామే మనుచున్నారు. చెలికత్తెలు చదివే పద్యం.

నీ. పలికిన మనతోడఁ బ్రతిమాట నల్కదు పలుచులు తనలోనె పల్కుఁగాని చేయి వీణియమీఁదఁ జేన్పొగ నొల్లదు చింతచే జెక్కిటఁ జేర్చుఁగాని సొలపుమై రాయంచఁ జూడఁగా నొల్లదు స్రుక్కును నలుగడఁ జూచుఁగాని రహిమించుచిశ్రము వ్రాయఁగా నెంచదు నమినుతఁ గొనగోలవ్రాయఁగాని వేయుఁ జెప్పంగ నేల నీవెలది కిప్పుడు, మదనతాపంబు నెమ్మదిఁ గుదురుకొనిఁబెరు నువిదఁ గన్గొని మన మెటు లోర్పవచ్చు, నెలత కీచింత యెరీతి నిలుపవచ్చు.

వా అని యాలాగున బాలిక లాలోచన నేసి యానారీతిలకంబు నొకరీతి నూజి
డించ నెంచునమయంబున నాకాంతల కాకాంతిమతికిని బరస్పరోచితవచ
నరచనాచమత్కారంబు నడచెనట యెటువలెను.

౨౦ పూరిబి - ఆదితాళము.

నీయంచసాగ నెల్ల సెరయింపుచును మించు, రాయంచనడలేల రమణిచూడవీవేళ.
ఓ రాజముఖులార యారాజహంబునొ, య్యారంపునడలుచూచు దారిగోరుదును.

౨౧ మారునధన్యాసి - ఆదితాళము.

ఇందునదనలు నీకు విందు సేసే రిపుడు, విందారగించ నీ విందేల రావు. ౩
తావిమించిన బావమోవి తే నెలుగాని, మీవిందు నేనొల్ల మీనల్లనేమి. ౪
క మువిల్లునికాక నెమ్మదినుంచక, కొమ్మబొమ్మల పెండ్లి నెమ్మి జేయరాదా. ౫
చెలువమన్నరుదానుఁ జేలిమిఁ బెండ్లాడుటే చెలువబొమ్మల పెండ్లి చెలువుననమరు నె.
వా. అని మఱియు నావారిజాక్షులు నేమని దూఱుచున్నది.

౨౨ పదం కన్నడ - ఆదితాళము.

హితమైన నెచ్చెలు లెవ్వరున్నారు, రతిరాజుగెల్పు విజయరాఘవుఁ గూర్చుటకు.
కనుతెప్ప వేసితె కలికిరొ యిచ్చుడు, యెనయంగ వాఁడు నాయెదుట నిల్చిని.
ఎవరు మాటాడినా యేమి నాచెవులకు, నువిద వానిపలుకువలె నున్నదివె. ౩
వేమఱు నెవ్వరిపేరునా బిలిచినె, ప్రేమ మన్నారుదానా యనేపేరు విచ్చినె.
వా. అని మనోరథసాగరాధంబుతరంగదోలికాకేలికను దేలుబాలికను జూచి
యాచకోవిలోచన లీచేయి తలంపు నలువచ్చేనైన నిలువనలవి గాదని తలం
పునఁ దలంచి యే నెఱిపుగానక యీ నెఱవమరులు మఱిపింపవలె నని యొక
దారిఁ బూని యారానుఁ దోడ్కొని యారామదేశప్ర వేశంబు నటించిరట
యెటువలెను.

౨౩ వినచనము పద్యము.

నీ. రంగుమీఱినయట్టి రతనంపుఁ బావలు పదములఁ గీలింఁచె బడఁతి యొకతె
బాటుపైఁటచెఱంగు చక్కఁగా నవరించి కైదండ యొనఁగెను గాంత యొకతె
బంగరు పనిహర్ష బాగుగాఁ గనుపట్టి హరిగ వేడుకఁ బట్టె నతివ యొకతె
జతన పరాకు హెచ్చరిక యటంచును నారెకుఁ బల్కెను సకియ యొకతె! డు
అడపముచుగిండి కాళాంజనులరునురటి, పొంకముగఁగొందఱివలువూనిరిపు
లలితగతి మీఱెడు నసంతోష్యయనఁగ; వనజలోచన యుద్యానమునకు నచ్చె.

౩౩ ద - మోహనరాగము - గూఢకతాళము.

శృంగారవతులెల్ల జెలియనుదోడ్కొని, శృంగారవని లీలఁ జేరి రావేళ.
వా. ఇన్విధంబున జన్మని నన్వదికిఁ దోడ్కొనినచ్చి యన్వనబాటు లన్వనవైభవంబు లే మని వర్ణింపుచున్నారు. చెలికత్తెచదివే పద్యం.
నీ. కొన్నరొ చూచితే గుంపులై యున్నవి చంపకంబులును రసాలములును
గన్నరొ చూచితే గాటమై యున్నవి నాది కేళములు బున్నాగములును
జెలునరొ చూచితే చెలువమైయున్నవి నారింగములును జంబీరములును
దరుశిరొ చూచితే నట్టమై యున్నవి ఖమ్మూములు కర్ణికారములును
మగునచూచితే మొల్లలు మల్లియలును, బండిగురి వెంకపాదలును బొండునులై
లల్లిబిల్లిగ నెల్లవ నల్లుకొనుచు, నల్లుగుట్టై మిక్కిలి నల్లరె నిచట.
వా. అని పలుకుచు నలసపవమానోపవన విహంగుల సలుపును నన్వని నన్వీక శిశు
క శారికానికర కేళికులకోకకలహంసకోకిలాకలకలాహంకారి హంసకారింబు
వారింపనేరక కోరికల్లను లయ్యనన మనన దేవతారాధననాధనంబులు సం
పాదించిరిట యెటులెను.

౩౪ దరువు - కశ్యాణిరాగము - ఆదితాళము

విరులుచిదిమి తెచ్చె విరిఁబోడి యొక్కతే, మగునిబూజనేయ మలయుచునపుడు.
పల్లనంబులు దెచ్చెఁబల్లవాధరియొక తే, యుల్లంబులోఁబుట్టహూయలు వేలుపునకు
పత్రంబు లొక్క శతపత్రలోచన రతి, మిక్కిలిం బూజంప మైత్రీతో దెచ్చె. ౩
తోయంబుఁ దెచ్చె నొక తోయజనేత్ర, కాయసంభవుఁ కస్థ్యంబులోనంగుటకు
చందనగంధోక తెచందనంబును దెచ్చె, జందుమేనల్లన కందంబుగాఁగ. ౪
కప్పురగంధోక తె కప్పురంబును దెచ్చె, స్పృహచబ్బుని కారటులీయ. ౬
వా. ఇన్విధంబునఁ బుష్పఃఖిలు క్రొవ్వెనొదట్టి యన్వరఁబోడిచేతి రతిరాజ
పూజాసంవిధానంబు నడిపించిరిట యెటులెను.

పద్యము, కవితచనము.

నీ. సంతసంబున నింకఁ గంతుని బూజించి యుంటిమైకాక నారంతిగునుచు
నంగనామణులెల్లఁ జెంగవోడిగ్గియ చెంగట సంతయు రంగుమీఱు
సురపొన్నక్రిందట హరువులుగనిపించఁ బుట్టవైన విరులచప్పుర మొనర్చి
పన్నీటఁ బదనిచ్చి మిన్నగాఁ గనుపట్టఁ నిన్నగా గంపంబాడిన్నవైచి
చాతురిచెలంగఁ గన్పరిచేతనలికి, సిగ్గుదేజంగఁ గపురంపు మ్రుగ్గువెట్టి
తమ్మివిరిరేకుపటమునఁ గన్నవలపు, గోనడవ్యాదించే నిడభావములరి.

మ రతిదేవిష్కరాంకుని స్సునుధనుర్బాణంబుల నందమా
 రుతము స్ఫీశకను న్వసంతు శుకము న్రోలంబకాదంబసం
 తితులం గోకిల శారికానృశములం దత్తద్విలాసంబులన్
 జతగూఢం లిఖయించి నిల్చి యచటం జాతుర్య మొప్పారంగ్.

వా ఇన్విధంబున సంవిధానంబు గావించి బింబాధర లాకంబుకంఠిచే శంబరా
 రాతి దేవతారాధనంబు నేమింపిరట యెటునలెను.

కాయసంభవం ధ్యానాదు, భావజ మావాహయామి, సూతశరాసనా
 యనమః. సింహాసనం సమర్పయామి, అనర్థశీలాయనమః అర్హ్యం సమర్పయామి,
 వాత్సాయనసూత్రి ప్రతిపాద్యాయనమః, పాద్యం సమర్పయామి, త్రిలోకలో
 చనా సేవన కాయనమః, ఆచమనీయం సమర్పయామి, మానినీమానాపహరిణే
 నమః స్నానోపచారిం సమర్పయామి, కనకాంబురుహనాయికాకుమారాయనమః
 కనకాంబరిం సమర్పయామి, చందనాచలగంధవహస్యందనాయనమః చందనం
 సమర్పయామి, అక్షతలతాయనమః అక్షతాన్యమర్పయామి, కుసుమాయుధాయ
 నమః నానావిధకుసుమాని సమర్పయామి, అనుపమానరూపాయనమః ధూపం
 సమర్పయామి, విరహిజనప్రతిపాయనమః దీపం సమర్పయామి, హృదయైక
 వేద్యాయనమః నైవేద్యం సమర్పయామి, స్తంభిశశంబరాయనమః తాంబూ
 లం సమర్పయామి, రతిరాజాయనమః నీరాజనం సమర్పయామి, సకలజనరంజనా
 యనమః పుష్పాంజలిం సమర్పయామి.

వా. ఆసమయంబున భోసురంబుగా వారిజాక్షు లారతిరాజున కారతు లెత్తిరింట
 యెటునలెను.

దరువు. ఆగతీకెననన్పు నీరజేచ్ఛణుల, ఆరితులిచ్చిరి యారతిరాజునకు.

వా. ఈవిధంబున నాననితచేతిఁ బ్రోచి లైసప్రీడానతులు ఘోషశోపచారింబు
 లాచరింపఁజేయింప శంపాలతాంగి సాంపుమీఱి స్వాభిమతార్థవిధాన సమ
 గ్ధం చైనమకన దేవత కేమసి విన్నవింపుచున్నది.

దరువు. వలగాజ నే నీకుఁ బలుమాటు మ్రొక్కెను, జెలువమన్నారుదాసుఁ
 జేకూర్చినయ్యె.

వా. అని మఱియు నే మని ప్రార్థింపుచున్నది.

శ్లో. రతిశ త్వత్ప్రసాదేన రఘునాథనృపాత్మజః

మమ నాథో భవే దేష రాజా విజయరాఘవః.

వా.అని ప్రార్థించిన తత్క్షణంబ దక్షిణశాశియైన యయ్యంగనకొంగు ముడి ఘటించె నత్రైతంగున కనంగుండు తనంగు మానక కృతఘ్నకృతోపకార న్యాయంబున నాయంబు దప్పి యాయంబుజాతీ కాయంబున గాయంబులు సేయ హాయి లేక హా యని యాగ్ని హోయజముఖ లజ్జ యుజ్జగించి పజ్జ నున్న యజ్జలజముఖులం దెలియఁజాలక ముజ్జగంబులు తన్నయంబుగాఁ దోఁప నే మనుచున్నది.

౩౪ పల్లవి - భావి - ఆదిత్యాశము.

అంతఃపురంబున కళు కింతయునులేక యింతిరో వీఁ డేరితి వచ్చినే || పదం || ముద్దుఁ బెట్టి ముందుగా మోవి గంటిచేసి, సుద్దులం దేలించిన జాడగాఁడే వీఁడు. మచ్చిక సేసి నాతో విచ్చనవిడిగాను, ముచ్చటలాడిన మునిముచ్చు గాఁడఁటే వీఁడు నిన్న రాతిరిప్రార్థు నీటుకాఁడై వచ్చి, కన్నె నామానధనముగొన్న కన్న గాఁడే వీఁడు. వా.అని మఱియు నే మనుచున్నది.

౩౫ యదుకులకాంభోజి - అటతాశము - పల్లవి.

తామసము సేయ నేలరా, తమితోడఁ గాఁగిలీయరా, కాముండు పచ్చి బోయరా, కాఁకకుఁ దాళఁ జాలరా.

చెలువుండ గుబ్బల నెలవంకలుంచితే, ఇలుకుసిబ్బెపుగల్పి గుబ్బలగుమ్మెరా నలపు రెట్టింప వాతెఱి తేనె యానితే, ఎలుచసి కమ్మోవి పలుగంటి సేసెరా నెరజాణ జవ్వాది నెమ్మేన నలఁదితే, గరిమమీఱ నేను గాఁగిలించెరా. ౪ సంపంగి సరములు ససేమండ చుట్టితే, యింపున జడకొద్ది యేను గొట్టిరా ౫ - - - నీవునన్నుసరగునఁగూడితే, మనుశిను - - మెప్పించెరామన్నారూపదాస. వా.అని మఱియు నే మనుచున్నది.

౩౬ కేదారరాగము - అటతాశము - దరువు.

[రా

చలము సేయ నేలరా సామినీకు మ్రొక్కేరా, తలిరువిలుకాని కేళినిదనివిదీరనన్నెల ముద్దుఁ బెట్టరా యనిముదమున నేవేడి తే, నొడ్డికఁ జేరఁదీయక యోరమోము సేసేవు వా.అని మఱియు నే మనుచున్నది.

౩౭ కళ్యాణి - అటతాశము - పల్లవి.

వింతదాసనానే నీకు విజయరాఘవధీర, యింత దాఁపనేల యెలమి నానతీయరా. సిగను విరులుచుట్టి జగిమించు బురుసారుమాలు గట్టిబిగువు గాఁగిటఁ జేర్చి ప్రేమ రెట్టింప. చిగురాకుగెమ్మోవి చెలఁగి నే పలుగంటి సేయ, నగినకారణమేమి నామీదా నె దెలుపరా.

వా అని మఱియు నే మనుచున్నది.

౩ ముఖారిరాగము - అటతాళము.

భూనాథుండ వైతే పొగడించుకొవలె గాక, మానవతులతో దొరమైతే

మన్నారుదాస చెల్లనా.

౧

సారెకు నీచెక్కిలి నొక్కి సరిసాన గోరజీరి, గారవంబున ముద్దు పెట్టి కౌగిట జేర్చి
చేరినాపుక్కిటివిడెముచేలిమితో నొసంగంగా, ఓరిరారాయనిపిలిచి తేనోపన నేవు.

వా. అని మఱియు నే మనుచున్నది.

౪ రేవగుప్తి - అటతాళము - దరువు

నద్దురా నే నీకు ముద్దురా మన మిద్దఱుగూడిన

గద్దటి మదనుని ఎద్దులన్నియు మఱి బద్దులుగాదా.

౧

ఏతురా నను వింత నేతురా, యీతీకు నాతోను

జాతు లాడేది నీతులుగాదురా రాతిరి వేళ.

౨

మొక్కితి నేను నీకు జొక్కితి దక్కితిని మాయ

జక్కితి నన్నింక మక్కువ నేలరా చక్కనినామీ.

౩

౫ సావేరిరాగము - అటతాళము.

ఏలరా నేదాళజాలరా, చాల నీపై నేను బాల్మితో నున్నాను

బాలా రమ్మని నన్ను లాలింపవేరా.

౧

ఈడరా నను దయ జూడరా, కోడెకొడ మరుండు

దాడివచ్చినిపుడు మోడిసేయక జొడుగూడి చేకోరా.

౨

వింటిరా నీ వగలెల్ల గంటిరా, తుంటవింటి నెర

దంటబంటు నాపై కంటిసేసీని మాయింటికిరారా.

౩

౬ ఖాబీరాగము - అటతాళము.

మానరా మరుని పాద మానరా చాన రమ్మని మోవి

తేనె లీరా మేలుదానరా నే నీకు దానరాధేయ.

౧

మెచ్చురా నీమనసు వచ్చురా గచ్చులుసేయక ముచ్చట దీరంగ

హెచ్చు ప్రేమ మీఱగుచ్చి కౌగిలీరా.

౨

పలుకరా నాపై వలపు చిలుకరా యభులకునభుకుదు

చిలుకకు నులుకుదు మొలక వెన్నెలలకు వెలవెల నొదు.

౩

కన్నెను వయసున జిన్నను వెన్నెలబైటను నిన్నరాతిరిగూడి

నన్నింతయేతురా మన్నారుదాస.

౪

వా. అని నుతీయు నే మనుచున్నది.

శ్లో. ౧. రారా మ్రొక్కే గా విజయరాఘనధీర కలకలనములు గులికెడుచిలుకల
పలుకులు చెవులకు ముఱకులయ్యారా.

మరువిరిశించులు కోకరియురమున మెరియంగ గనువలిదురమున దొరసె.

ఈమైన లొమ్ముగ దొమ్మిగఁ గ్రమ్మగ, ద్రిమ్మరి నెమ్ములు ముమ్మరించెరా॥
వా. ఈహావన నుదన వేననోన్మాదజనితవికారంబులు బహుప్రకారంబులై శోచ
నాచిగురుఁబోణి యొక మేఱుంగుఁబోణి యంకంబునం బొంకంబుగాఁ
జొక్కి సాలసి పరిసత యై యుండువేళ హాళిచే నీలాలక లత్యాదరింబున
శైశ్లోవచారంబు లాచరించిరట యెటువలెను.

౫౭ ఘంటారవము - ఆదితాళము.

మదనతీనుణియొక తె మైనుంచె బన్నీరు సుదతి యొక్కతె పూల సురిటిచే విసరె.
జలజాక్షి వేటొక తె చలువగండమునలఁదెగలికియుక్క తె చుట్టెఁగలుపింపగులు.
చెలువయొక్క తె నించె జెందమ్మిపుప్పొడి కలకంకియపు డొక తెకపుంబుగుప్పి.
బొలఁతియొక్క తె గప్పె యురులదుప్పటి వెలఁదియొక్క తె యిచ్చె విగులచేబంతి.
శాసురితూడులు తఱచుగ నెమ్మేన భామయొక్క తె నిల్పె బెప్పెని జెలికి.
వా. ఇత్తెఱంగున మత్తకాళినులు శైశ్లోవచారంబులు నేయ నస్త్రుతి నాభిశ్శరి
చిత్తరు ప్రతిసుకుఁ జైతన్యంబు గలిగిన చెలువునఁ దెలివి జెంది కొంతవంతదీక్షి
తనయంతరంగంచుటింతిరాక కెదురుచూచుచున్న యాసనుయంబున విలాస
వతి యను నెచ్చెలి యచ్చటికి వచ్చె నట యెటువలెను.

౫౮ ద - నాళగసారాష్ట్రము - ఆదితాళము.

మురువుగాఁగాంతిమతి ముచ్చట వెలయింప. విరులచెండుఁబూని విలాసవతివచ్చె
వా. వచ్చి యానుచ్చెకంటి యచ్చట నున్న నెచ్చెలులఁ జూచి యేమనుచున్నది

౫౯ ఆహరి - జంపెతాళము.

చెలియన్నవితమేమి చెల్లెబో యీవంత, కలికి నేనేరీతిఁ గన్నులఁజూతు
ఏనంత రాగానె యింతి యెదురుగవచ్చు, నేను జేసిన నేర మేమొనోడ.
ముందుగామాటాడుముచ్చటల్ దెలుపు, నందుకోనాతోను నేమూలలాడదు.
మీరందఱుండఁగా మెలఁతికు వెతకు, గాఁగం బేగానఁ గలిగినఁ దెలుపరే.
వా. అని పలికి యాబాలికను జేరి యేలాగున లాలింపుచున్నది.

విలాసవతి చదివేపద్యం.

సీ. చెదరిన ముంగురుల్ చెలువంబు మీఱఁగాఁగొనగోళ్ల దువ్వయఁ గొప్పమర్చి
చిటులుగందపుఁబూత బటువుగుబ్బల సజజాటు పయ్యెదనొంగుఁజక్కఁజేర్చి
దెప్పరంబుగ నంటుపుప్పొడుల్ చాలంగ మెఱసినచెల్లి నెమ్మెను నిమిరి
చెక్కుటద్దంబుల చెమట పయ్యెదనొత్తి యక్కునఁ జేర్చి నెఱవ్వంబుతోడ
సకులతోన నన్నుఁ జాల లాలింపుచుఁ, బ్రాణపదముగాఁగఁ బఞ్చనయన
చిన్ననాట నుండి చేసిన చెలిమిచేఁ, మగువ దాచ నెపుడు మనసుఁ దనకు.

వా. అనిన విని వనజగంధ యాకనకాంగితో నేమనుచున్నది

కాంతిమతి చదివే ద్విపద.

మన వీధిలో నిన్న మన్నారునావీమి, యనువొంద గరుడవాహన మెక్కిరాఁగ
మనమందఱముఁ గూడిమణిసౌధమునను, గనుఁగొంటిమిగద నేళ్ల చెలంగమనము
అశఁడొగూతఁడొయనహకువొందువాఁడు, విశరణగుణశౌలివిజయరాఘవుఁడు
కులసతులుం దాను గోపాల దేవుఁ, గొలిచిరా నపుడు గన్గొంటిమి గనుక
యలరేయి నిదురింప నరుణోదయమునఁ, గలలోన విజయరాఘవశౌరి వచ్చి
తిలకంబుఁ దీగుగా దిద్దెన ననుచుఁ, జెలఁగి చెక్కిలి గోరఁ జీరె నోయమ్మ
మోము మోమునఁ జేర్చి ముద్దిడు నెపము, చేమోవి పలుగంటి నేనెనోయమ్మ
అలరు కుంకుమ గండ మలఁదెద ననుచు, నలుదగుబ్బలు కేలఁ బట్టెనోయమ్మ
కనకాంగి కొఁగిటఁ గదియింతుననుచు, నొనర . . . . .
కలకంఠి విజయరాఘవుఁడ నే ననుచుఁ, బలికి విరుళితయ్యై ననుఁజేర్చి
కంఠంబు కేళిని గూడఁగాఁ జేఁదీయు, నంశలో మొక్కింటినిమ్మ వాగ్గంటి.
వా. అని మఱయు నేమనుచున్నది.

౧౭ కేనారిగౌళ - అట - పల్లవి.

ఏమనిఁ జెప్పుదు నేమి నేయుదును, కాముండు నామీఁదఁ గడుమచ్చరించినాఁడు.
నున్నారుదాసుండు మనుశి రెట్టిపఁగాఁ, గ న్నెరమ్మని పిల్చి కొఁగిటఁ జేర్చి
తిన్నని మోవాని తీగుగాఁ గొప్పన, సన్నజాజలు చుట్టి చాల లాలించినది. ౨
కలలోన విజయరాఘవశౌరి ననుఁజేరి, కలకంఠి రమ్మని గారింపుచును
కలపంబు నెమ్మినఁ గలయఁగా నెఱచి, మొలక చచ్చుల మీఁద నెలవంకలుంచినది.
రింతుకాఁ డనట్టి రమ్మనాథుండనుఁడు, చెంతకురమ్మని చెక్కిలి నొక్కి
పంతుమీఱంగ . . . . . నెంచినది. ౪
వా. అని పలికిన కలికిపలుకులు విని యాయువతితో విలాసవతి యేమనుచున్నది.

౫౭ ఘంటారవము - ఆది - పల్లవి. [గాఁ డంటవే.౧

హెచ్చుకోరిక గోరితివి యెలనాఁగ నీవులచ్యుత విజయరాఘవుఁ డొరకొంచె
ఆటసాటలచేత నందచందముల, మాటలఁ దేలించు మగువ లుండంగను. ౧
సాటిలేనట్టి యాసార్వభౌముని గోర, బోటితో యిది నీకు బుద్ధిగాదమ్మ. ౨
తల్లి మరుంగుదానవు తిండ్రి మూర్ధన్యండు, చెల్లఁబో తోఁబుట్టు చేకత్తికాఁడు
ఎల్లబంధువులకు నెన్నికైయుండదు, చెల్లె యీమాటలాడఁ జెల్లునానీకు. ౩
కులముగలదానవుకోరివిజయరాఘవుండె, యెలమిఁ బెండ్లాడి తే నెన్నికాఁగాని
బలిమిముందుగానున మెనలుకరించితే, బలజాక్షి యదిమిగులఁజలకఁగాదఁటవే
వా.అనిన విని యాయంతిశోఁ గాంతిమతి యేమనుచున్నది.

౫౮. హెచ్చుగా నామీఁద మచ్చిక గలిగిన నెచ్చేలల్ వివరింప నీకన్న నెవరె.౧
పరులచిత్తంబులు బాగుగాఁ దెలియుచు నెఱజణమాటాడ నేర్తువే నీవు. ౨
ఎంతకార్యం బైన నింతిశో నీవు చింతసేయక నీవు చేకూర్తు గదవె. ౩
నెనరుతో నేప్పుడు నిను నమ్మువారల యెన లేనిపంతంబు లీడేర్తుగదవె. ౪
నీనంటి చెలిగల్గ నీరజలోచన యీవేళ నాకోర్కె లీడేఱుటరున. ౫
వా.అనిన విని యాకుటిలకుంతల యుఘటనఘటనాచాతుర్యధుర్యగనుక యాకన
కాంగి మనోరథానుసారిగా నేమనుచున్నది.

౫౯ కన్నడరాగము - అటతాళము.

నానంటిచెలియుండ నోవాలుగంటి, యేనంతలేలనేయే వింతదాననా. ౧
తలంచినతలంపు తెలివిడాయెఁగనుక, ఎలరాజు నైన నీబంటుఁ జేసెను. ౨

౬౦ సారంగరాగము - ఆదితాళము.

వాలుగంటి బయలుపందిలిఁ బెట్టెదు, గాలిమూటగట్టెదుఁ గలంకనీకేల.
ఎటువంటిదొరనైన నేవలెనంటే, చిటుకుమనకుండాను కేకూర్చినేర్పు. ౧
వా.అని మందలించిన మందయాననుం జూచి యాయందుముఖఁ డెందంబున
ముందంబు గందళింప నే మనుచున్నది.

౬౧ కేదారరాగము - అటతాళము.

నీనంతదానవని యేనంతదెలియుదు, నో వెలందినామనవి నొద్దిక సీయవే.౧
నానాయకునితో నునన్నుఁ గూర్చితీవేసి, సూనాయుధుని యాన ముదతనేనీదాన
ఈసొమ్ము లీతనువు లీనంపదలును, నీసొమ్ముగా నెంచు నెలఁత ముందరను :
వా.అనిపంచిన నాచంచలాక్షి యగ్గలికమీఱ నిర్లిమంబు . . . బునటించిన
యనంతరకథాసంవిధానం బెటువలెను.

51 దరువు, సావేరిరాగము - రూపకతాళము.

పాదగమననిడుదగమన స్వామిదొడయపాదవిం తె
పాదపద్మనడదుగమన స్వామిద్రోహరగండబిరుద ।
పాదాంగికాగచెలువదేవేంద్ర దృష్టిమువ్వసధాన
పాదానధానయనుదుఁ గటికగమికాడువచ్చె ॥

వా. ఈరీతివచ్చిన చేరువకాడు తనవెంట నెట్లుకొనినచ్చిన కట్టికవారినిం జూచి
యేమనుచున్నాడు.

కటికచేరువకానిమాట:—

యెవండ్రా వోరి మనవాండ్లు యేలినవారు కోవిలకు నామతిరుతానకు
వేంచెస్తావుండారు తొలంగించురావోరి । లేరయా వోయి లేరయా. యెయె
యెయరావోరి । అల్లా బాంపనవాండ్ని తొయరా ! ఆముసుంగువాణ్ని లేసరా
హాహాహా నామిపరాకు పరాకు! పరాకు దొంగలు పరాకు! రాజులుపరాకు! విద్యా
వస్తులుపరాకు । పరాకునామి

వా. అని బరాబరి సేయుచున్నసమయంబున నన్నరనాథుండు మన్ననారుసన్ని
ధికి నేమంబున నామతీర్థంబునకు వచ్చెనట యెటువలెను.

52 దరువు, ఆహరి - ఆదితాళము.

ఎలమి మన్నారుదాసుం డింతులు గొలువంగాఁ జెలువ మన్నసారు చెం
గటికివచ్చె.

వా. ఇవిధంబున వచ్చిన యవ్వీధుం డచ్చట నైచ్చునచ్చు నవరత్నసింహాసనం
బునఁ జెంగమలాంబికచెంగటం జెలంగ నిరువంకలఁ బొంకంబుగా రుక్మిణీసత్య
భామలు కొలువుసేయఁ గన్నులవండు నగుదుఁ దనసన్నిధిసేసి పెన్నిధి వలె
గొలువున్న మన్ననారుల సేవించి నాస్థాంగదండప్రణామంబులు గావించి
యాచెంగట రంగుమీఱ నొద్దిక గావించిన బంగారుగద్దయమీఁద శతక్రతు
శ్రీనివాసతాతీయాచార్యశేఖరు లగ్రభాగంబునం గూర్పుండఁ బద్మానా
సీసుం డై యస్తుహానువలుచుదేశక్రమంబున శుద్ధాచమనం బొనర్చి యం
దుఁ గొంద తాచార్యశేఖరులు దివ్యప్రబంధంబులును గొందఱు భాగవ
తాదిబహుపురాణంబులు వినికీసేయుచునుండ నాకర్ణింపుచు నావదళోర్ధ్వ
పుండ్రంబులు ధరియింపుచు నయ్యాచార్యవర్యుండు ప్రశస్తంబగు తమ
శ్రీహస్తంబునం బ్రసాదించు మన్నారుదాసనామముద్ర భద్రంబుగా వక్షః
స్థలంబున ధరియింపుచు యత్నంబుమీఱఁ గావించిన రత్నమయం బగుజవ

సరంబు చేబూని యష్టాక్షరీమంత్రజపంబు నలరాజుతోపాలమంత్రజపంబు గావించి నిత్యదానంబు లొనర్చి తిరుకతగోపంబులకుఁ దిరువారాధనంబు సేసి తదనంతరంబున ముదంబున మన్నార్డుసన్నిధి నిలిచి సంతసంబున నింతు లొసంగు చెంగల్యసరింబులను సేవంతులను నింపులునింపు చంపకకుసుమం బులను జాజులఁ గెందమ్మలను జెలువుమీఱు శ్రీతులసీదళంబులను సహస్ర నానుంబుల వర్చనంబు గావించి ధూపసీపనైవేద్యతాంబూల సమర్పణంబు సేయించి యారాజవదనలుర దానును నీరాజనంబు లొసంగి ధ్వజాగ్రజనాత వత్త చామరదర్పణధారణ ప్రముఖంబులగు సకలోపచారంబులుం గావించి పంచనకుసుమార్చనలుగాఁ దాము విన్నవించిన విన్నపంబులు వినుపించును నన్ను తించి సన్నిధివా రొసంగు తీర్థప్రసాదంబులం గైకొని యయ్యింతులుం దాను నాగోపాలున కభిముఖుండై వచ్చి యచ్చటమెచ్చుగా నూత్నంబు లగురిత్నకంబళంబులయందు నొద్దియగు రితనంపుగద్దియమీఁద నిండువేడు కతోడం గూర్చుండి చెలువుమీఱఁ గొలువుసింగారం బై యయ్యిచారగ్ని వర్యు లగ్రభాగంబున కలంకారంబుగా వేంచేసి యున్నయవసరింబునఁ గవులు విద్వాంసులు విద్యత్కవులును వచ్చిరట యెటువలెను.

దరువు, తోడి - ఆదితాళము.

నీలాలపోగులు నీర్కావిదోవతులు, మేలుకుల్లాయలు మిసిమిదావళులు! శాలువల్ తలపాగలు చలువజవట్టలు, చాలమెఱయు విద్యత్కవులు సముఖా సకు వచ్చిరి!

వా. ఆసమయంబున గొల్లలచేరువకాఁడైన మల్లుగాఁడు వెట్టిగొల్లగనుక గట్టునఁ దేచుచుఁజెట్టుచునుచుఁ జేరువనున్నతమగొల్లలంజూచి యేమనుచున్నాఁడు గొల్లచేరువకాఁడేమనుచున్నాఁడు:—

అడొండ్రావాకిట సందడి, మణుమగాయెంద్రి, మిణమిగాయెంద్రి, మరమరా యెంద్రి, మిరమిరాయెంద్రి, వెయివెయరావోరి, వొరెవొరె చినమల్లుగ, వొరె వొరెపాప, వొరెవొరె చిననూక, వొరెవొరె పెదబొమ్మ, వొరెవొరె చినబొమ్మ, యూడకూళికాడేవాండు తవుడో అంటావుంటే నువ్వా, వొరెవొరెకూడు దిసి వస్తినంటరా, కూరాకేమిరా. ౧॥

మూకగొల్లమాట:—వొరెకూరాకె. అల్లబాంపనవాండు సారకాయ గానుగబిండ్డిన్ని యిచ్చెరా. ౨॥

మొదటి గొల్ల అడిగేది:—వొరె యే బాంపనవాండ్రా. ౩॥

మఱొకగొల్లమాట:—వొరె అల్లబక్కులాపాటివాండు, పొట్టివాడు గాటివాండు, వొకకన్నుపూసం వొకకన్ను తెలియదు, చెవిటివాండు; కాలు కుంట్టుతా వచ్చునే నీవ్వుచెండ్లవలె నల్లనిబాంపండు వాండురా || ౪ ||

మునుపటిగొల్లమాట:—వొరెవొరె ఆబాపన్నె యేల వాకీలి విడిస్తే వీరా, వానిచేత నేమైనా పరకాలు నాచుకొంటివో. దివాళికిరూకా, పొంగటికి రూకా, వ్రగాదికి రూకా, తలమూయ పాత్రతా, ఆముచ్చబాంపండు రాని కాల్లె యిరగ్గొట్టెగాని || ౫ ||

వొరెవొరె చినబొమ్మ యీడ యేంటిరా గుంపు || ౬ ||

మఱొకండు:—వొరె వీండ్ల విద్యావస్తులురా || ౭ ||

మునుపటివాడె:—వొరె నిత్యావస్తులూ, అయితే నామీంద వొకపదం విండ్రా.

ద. కూనలవ్వు పెద్దకొడుకు గొల్లమల్లుగాండు, బోనవుటికె యిరుచుక తినేరా వోతరాజనలెను.

మాట:—వొరె చినమల్లుగ అల్లవాండె మద్దెల కొరుకుతావుండ్లాండె శమ అబ్బడితరమా || ౮ ||

వొరె వొరె అల్లవాండు నాగనరం మింగుతా వుండ్లాండు గొంతున బడేనేమీ చూడరా || ౧౦ ||

వొరె అల్లవాం డెంద్దిరా అబక చాతం బట్టికిని వచ్చివుండ్లాండు || ౧౧ ||

వేటొకనిమాట:—వొరె అది అబక కాదురా. తంబుర్లంటరా || ౧౨ ||

అమ్మతోడు తంబురా అది అట్లాం జెప్పరా తంబూరా || ౧౩ ||

వొరె వొరె అదెందిరా గణం మణం గణం మూం అనేది || ౧౪ ||

వేటొకనిమాట:—వొరె అది తాళం రా || ౧౫ ||

యేమి ఆదితాళమా, అండ్కు మేముతాళం || ౧౬ ||

వొరె వొరె ఆమద్దెలలోనుండి మాట్లాడువాం డొండ్రా || ౧౭ ||

వొరె ఆమాట్లాడు వాండ్లు వాళ్లుదా || ౧౮ ||

విద్వాంసుం డాడేమాట:—వొరె మల్లుగ, యేలినవాడు కొలువై వున్నాడు, మంచినమయం దాన మడుక్కునేము విడువరా || ౧౯ ||

గొల్లమాట:—వొరె నీకు దాన మియ్యకుంట్టే నేమి మరొక బాంపండి కిచ్చేరు పోరా || ౨౦ ||

అట్లా యేల అనేపురా నీకు అమావాస్యనాడు కూడువేళేముగాని విడువరా || ౨౧ ||

గొల్లమాట:—అయ్యా మీరు బాంపలేనా మాయింట్లో కూడు దినరో || ౨౨ ||

విద్వాంసునిమాట:—వోయి మేము బాంపలముగాదషవోయి మాయింట్లో కూడు దిండ్లుమా || ౨౩ ||

గొల్లమాట:—అట్లాం జెప్పవోయి, అయితే వోరె వోరె యీపట్టె నామాలబప్టమయ్యను విడువరా వోరె, అల్ల జాట్టువాండు పుండ్లాండె వాండు మాయావాది బాపలకొడుకు, కర్తలు యేళి యిరికించి నడ్డి యిరగ వడ్డించురా వోరి || ౨౪ ||

వా.అనిన విని వారి పారుష్యంబులు వినలేక కాలుష్యంబున దొప్పినేసి యొమ్ముగా నిలిచి దుముదారుగా నడచి యాగొల్లం బడద్రోసి విచ్చన విడిగా వచ్చిరంట యెటు వలెను.

వా.ఇవ్వీధంబున వచ్చియచ్చుతవిజయరాఘవధరాధినాథుని చెంగటంగూర్చుండి మంగళాశాసనంబు సేసిరంట యెటువలెను.

మంగళానిభవంతు లంగజసరూప! అఖండిత ప్రతాపాస్తు చండకర తేజ! దీర్ఘాయురస్తు తే దీనమందార.

వా.అని నానాప్రభంగులుగా విద్యాప్రసంగంబు నడపించిరంట యెటువలెను.

శ్లో. బేదార్య మంగనృపథంగ విభాసధుర్యం
శౌర్యంచ ధైర్యమపి శౌర్యపలాలనీయమ్
రూపం చ పంచశరవీరవిలోధనీయం
యస్యాప్ర్యహో విజయరాఘవసార్యభౌమ ||

మూర్తిక.అయం కిల సకలమహీపాలమకుటోపలాలితచరణకమలయుగళో వీషేవ విశ్వవిశ్వంభరస్య, విభాషేవ భాషాపతే రనువాదఞన రఘునాథస్య సంవాదఞన సంవరణస్య ప్రవాదఞన భార్గవస్య ప్రతిచ్ఛంద ఞన హరిశ్చంద్రస్య ప్రత్యాదేశఞనభరతస్య ప్రతిబింబమివ చంద్రబింబస్య మూర్తిభేద ఞన కార్తవీర్యస్య వికల్ప ఞన కల్పపాదపస్య ద్విరుక్తి రివ దిలీపస్య పునరుక్తి రివ పురూరవసో విరాజమానో, నకేవలం చంద్రఞన శీతలః తపనఞన ప్రతాపశీలో, నకేవల మింద్రఞన భోగీ త్యాగీచ ధనదఞన, నకేవల మనుకూలో రామఞన కృష్ణఞన దక్షిణనాయకోపి, ఇందురివ కువలయాంసద

కరో నందకరణన పరితోషితగోపాలః, సంగీతపరస్వతి, సాహితీభోజ, సంగ్రా
మగాంగేయో వితరణజితరాధేయో విలాసినీజన మోహనరూపధేయో విజ
యనారథిభాగధేయో విజయరాఘవనామధేయో రాజాయ మధివసతి
రాజధానీమ్.

చూళిక-ఖనుళవిలోఛణ మధణే । యాఛకర్పణ ధావ్యపాధపోయేసో
భాహాభళభళపద్దో । ఆరవికారయ వియయరాఘవో వియయ ॥ ౧ ॥

లపత్రంశము-పుణకావిగోడితుంహే । డప్టాణ మణేణ్న రూపు అసమాణు
తాయయ నిర్భరవిరహ । పుహాపు మణ్నరుదాసు భూపాళు ॥ ౨ ॥

ప్రాకృతము-భద్దం దేయు పుణేతుహ చంపయ రణ్నప్ప యేససంచాళో
హరిన్దణంయితడుజ్జ్వల నుందిరవిహముాయ రాయగోపాళో ॥ ౩ ॥

పైశాచి-సావజ్యో గునవంతో బమ్మనహచ్చానుపూళనద్దమహదానో
నార్యవెన్ను సమానో శోకవిలోకస్స పున్నెనిమచందో ॥ ౪ ॥

శౌరసేని-విదదయసో వస్తదిసో । జయయ సుహద్దణ్నిదోయేసో
కణ్నిపవభత్తి సీళో మణ్నరుదాసో మహీపాళో ॥ ౫ ॥

మాగధ-పుశువశరాశన శరిశే రూవేణ హరియ్య మహీమాయే
దాణేహిం రాహేయే వియయయి రహుణాహశామిసంతానే ॥ ౬ ॥

దేశి-తిహువణకర్తారు తుమం ధణేసుదాతారు గాణబయకారు
సమరహాళబ్బోళదు నెదారు మహోదారు మన్నారు ॥ ౭ ॥

డిండిమము-కాంచివల్ల ద్వలగ్నకం । ప్రాంచదుచ్చస్తనద్వయం
కాచి దంబుజలోచనా । రఘునాథనందన నాథ తే తావమ్ ॥ ౮ ॥

రూపక తాళము:-చందనాచలకందరోదర మందమారుతబృందసోదర
సంద్యకోవిదనంద్య సద్రసతుందిలోదితకందళోజ్జ్వల ॥ ౯ ॥

వర్ణము-లలితస్వభావ కలితప్రభావ రిపుభంగకృతచంగ రణరంగభీమ
దినప్రదానప్రదాన ప్రధావిప్రహర్షణోజ్జ్వలా విజయరాఘవ ధరాపురందరా

శ్లో. భునక్తు వసుధాతలం విజయరాఘవత్యైవతిః

వ్యనక్తు కవితాస్థితిం విజయరాఘవత్యైవతిః

నయం వ్రజతు మానవం విజయరాఘవత్యైవతిః

శ్రియం భజతు సర్వదా విజయరాఘవత్యైవతిః ॥ ౧౦ ॥

శ్రియం భజతు సర్వదే త్యత్ర లిజ్ లోట్ తన్యప్రత్యయానాం విధా
యకత్వాత్ సర్వైశ్వర్యసిద్ధతయా పునర్విధానం కథం సిద్ధసాధనత్వాత్ । విధే
రజ్జాతజ్జాపకత్వాత్.

కిముచ్యతే హో భువక్తు వసుధాతల మిత్యత్ర “వింద్రంపదం భూమిగతో నభుంక్తే” ఇతిరఘువంశప్రయోగానుసారేణ అత్తనేవదే ప్రయోక్తవ్యే కథం వరస్సేవదప్రయోగః.

అత్రేన ముత్తరం భుజోనవన యితి సూత్రానుసారేణ అనవసారే త్యాత్తనేవదవిధానా న్నాయ మాక్షేపః।నచ వాచ్యం। తద్వి తత్ర కాగతిరితి। అత్ర అనుభుంక్తే అనుభవతీత్యర్థః తథాచ న దోషః.

మాట:—అవునోయి యెఱువంటి భ్రాంతం డయినా యిఱువలె భ్రమను కొనునా। భుజిధాతువుకు అనుభవ మర్థ మని యెఱువలె చెప్పుచున్నా వోయి ॥ ౧ ॥

వజ్రశుంఠ మల్లుభట్టిగాండు యేమోయి అనే అట్లు ఆయనా నాబ్రదుకు। యిఱువంటి బ్రహ్మిష్ఠోబ్రహ్మ కొడుకును యేమోయి అనవచ్చునా వోరి నీవలె వుభయతో బట్టి ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోకవుంటి నమరా ॥ 3 ॥

వోరి నీవు పుట్టి మూం డాయిత్రాలు లేనిన్నటి సుమపడవు।నానంటి యోగ్యుణ్నిజాచి యేమి వడరేవురా శునకం వలె। పాదరక్షలు లేసి రెండు ప్రహరింతుమో ॥ ౪ ॥

వోరి వృద్ధగార్దభమా। నోరుగల దంచున్న నెత్తినోరు బెట్టుక కూయ వచ్చినాండవు। కపోతాడనం శేతునోత్సమేవ గార్దభః ॥ ౧ ॥ త్వమేవ శునకః ॥ ౨ ॥ త్వమేవ సూకరః ॥ 3 ॥

వా. అనిన విని నృపాలుం డే మనుచున్నాఁడు.

నాయనిమాట:—తాళిరోయి యేలకూశేవు.

విద్వాంసుఁడు:—పః పః పః పరాకా। రాఽరారామునికి నిసినిసీత యేంగావలెను

నాయనిమాట:—భళానోయి మంచాక్షేపం యే మొ అంచున్ను వుంటిమి యిటువంటి యెత్వమా నీవు.

వా. అని యొకనిం జూచి చేసన్న చేయఁగా నే మనుచున్నాఁడు.

మాట:—ఓ కుంభకర్ణునికి భీమసేనుండు యేంగావలె.

పాః పాః పాః పాః ప్రప్రప్రప్రతిబంధి ప్ట్టుచున్నాండవు.

← లయగ్రహీ. →

భావముననిన్నుఁ గులదైవతముగాఁడలచి సేవయొనరించు విబుధావళి నెల్లఁ శ్రీవిజయలాభములు భూవిదితకీర్తులును దేవపరిభోగమును ధీవిభవముల దం

తానళసమాహములు తావులతురంగములు కావలయు గ్రామములు వేవగలసాము
 స్త్రీవిగడుఁగల్గుధరణీవలయ నుండు నపురావిజయరాఘవ మహీవరపరేణ్యాః॥
 తావిజగజంపుసిగపూవులసర్దుభుకు ఖావిపలు గెంపుబురుసావలువసాంపు
 స్త్రీవిదులకింసనొకతావి చురుకున్నరుతు మావువయి నెక్కి పురిలో వెడలిరాఁగా
 సీవగలుచూచి చెలి లేవగలుఁజొక్కుచును బూవుజముదాడిదొంహవలికిఁజిక్కె
 న్నావెలదినేలుకొనరావలదె నీవుదయతో విజయరాఘవ మహీవరపరాకా-

క. భూతలమున శిబికర్ణులు, దాత లనే సుద్ది సుద్దదబ్బడి నిన్నెం
 చేతత నదాన్యఁ డెవ్వఁడు, రా తంజాపూరివిజయరావఘనృపతి.

వా. అని యావిధంబున నానావిధలాకికవైదికప్రసంగంబులు నడచుచున్న సమ
 యంబునఁ బుడమితేఁడు గడియ లడుగు మననఁట యెటువలెను.

నాయనిమాటః—ఘడియ లడగరా.

అన్నగభుమాటః—ఘడియారం ఘడియారం.

వా. అసమయంబున గడియారమువాడు వచ్చి గడియలు విన్నవించెనట యెటు
 వలెను.

శ్రీరాజగోపాలస్వహాయః | ఘడియలు యిరువయి.

వా. అనిన విని యననీశ్వరుండు దిగ్గున లేచి యగ్గలిక మీఱి మన్ననారుల సన్నిధిఁ
 జేరి నన్నుతించేసి పల్లవాధరలు గొలువఁ బల్లకి యెక్కి యుల్లంబు రంజిల్ల
 మెల్ల మెల్లన భేరిన్పునంగవణనపటహమురవఘక్కాహుడుక్కాది వాద్యధ్వ
 నులు దిక్కటాహంబులఁ బిక్కటిల్ల నందంబుగా నందిమాగధబృందహృ
 ద్యానవద్య గద్యసద్యాగావంబులును భూనభోంతరాళంబుల బోరుకలంగ
 రాజాధిరాజులు కైజీతంపుపాఁజులు నెన్నందగు మన్నెదొరలు నసమావల
 సమాననాహసంబున మీరుహసమువారును నద్వంద్వలగు విద్యత్కవులును
 జాణ లగు గాణలును బ్రవీణ లగువైణికులును నటచేటవీతమర్దవిదూషకులుఁ
 గొలుచు నగరిప్రవేశంబు నటించిన సమయంబున విలాసవతి వచ్చెనట
 యెటువలెను.

౪౪ దళపు, సైంధవి - ఆదితాళము.

గజనిమనండు చేకానుక పూని విజయరాఘవునిజేర విలాసవతి వచ్చె.

వా. ఈవిధాన వచ్చినవిలాసవతి దగ్గఱ నున్న యొకానొక పెగ్గడిని జూచి
 యేమనుచున్నది.

విలాసతిమాట - వోయక్క మీయేలినవారిసమయ మేయక్క, విలాసనతి వచ్చె
నని విన్నపం శేయచక్క.

వా. అనిన విని యగ్గలిక మీఱి హెగ్గడికత్తై యేలినసామితో నేమనుచున్నది.
హెగ్గడికత్తైమాట - వోసామి యెవరో విలాసనతి యట వచ్చినానని యిన్నపం
శేయిచునె.

వా. అనిన విని యననీశ్వరుం డేమనుచున్నాడు.

నాయనిమాట - అవును మంచిదే పిలవ్వు

వా. అనిన విని హెగ్గడికత్తై యే మనుచున్నది.

హెగ్గడికత్తైమాట - రావో విలాసనతి యేలినవారు విలిచేరు.

వా. అనిన విని వారిజాక్షి చేరవచ్చి యే మనుచున్నది.

విలాసనతి - మొక్కేను మొక్కేనయీ చక్కని మన్నారూదాస.

వా. అని యాగజయూన విజయరాఘవధీరునికి గజనిచ్చుపండ్లు కానుక యిచ్చిన
నామేటి యాబోటినిం జూచి యే మనుచున్నాడు.

దరువు - ఎవరంపగా వచ్చితి నెప్పరిదానవు, జనరాల తెలుపనె జాగు సేయకను||
నినుజాచినంత నెమనసుచల్లనయ్యిని, వనజలోచననీవువచ్చినపనియేమి|| ౨||

రాకేండువదననీరాకమాకొకమేలు, చేకూర్చినచ్చినచెలువునదోచె || 3 ||

వా. అనిన విని యాననబోడి యే మనుచున్నది.

విలాసనతి చదివే పద్యం.

నీ. శ్రీరాజగోపాల శౌరి చెంగుయు గరుడవాహన మిక్కి కదలిరాగ
రాజచంద్రునిచాత్రి రాజబింబానన యుగాంతిమతి నూచి యపుడు మిమ్ము
నారాత్రి కలలోన వక్కఱమీఱంగఁ గలసినయట్లుండఁ గలఁగి మిగుల
వింహంబుచే సొక్కి మరునికాకకుస్రుక్కి నునసు నీపై జక్కి మమశే హెచ్చఁ
బ్రాణపద్మమైన ననులెల్లి పద్మగంధి, న్వాహికిని దెల్పు మనుచును సంగఁబనినఁ
గాంతిమతి చెలువంబు నేఘనశిమిఱి, విజయరాఘవ తెల్వద వేళ్ళవినుము.

వా. అని వెండియు నావేదంఁడయీన యానుండులాధిపునితో నేమనుచున్నది.

విలాసనతి చదివేదీపద.

ఆయింతి మరుదంతి యురులబంతి, కాయజుచికటారి కలికి మిటారి
ఘననీలవేణి పంకజమ్బుదుపాణి, వినుతికెక్కిన మొల్లివిరిబోడి యల్లి
కనులాక్షి పాలిండ్లు గజనిచ్చుపండ్లు, వినులాంగికరములు విసులనరములు
కలకంఠిగళము చొక్కపుశంఖకులము, చెలువకర్ణంబులు శ్రీనర్ణము లగు

హరిణాక్షి కెమ్మోవి యమృతంపు దీవి, తరుణివల్కుదురు కుండమ్ముల నెదురు
వామాక్షిముక్కు సంపంగి మొగ్గనిక్కు, భామినినేత్రముల్ పద్మపత్రములు
కలికన్బానులు సంగజు విండ్ల తోనులు, జలజనేత్రముఖంబు చంద్రసఖంబు
తోయ్యలిముంగురుల్ తుమ్మెదసరులు, నయ్యంగనవిలాస మలవియె పొగడఁ
దామరసేక్షణ తనుకాంతిచేత, హేమసౌందర్యంబు నెపుడు జయించుఁ
గలకంతి యూరుప్రకాశంబుచేత, లలిత మా రంభావిలాసంబు మించుఁ
గరిరాజగామిని కనుగవజిగిని, హరిణవికాసంబు హరియింపఁ జూచుఁ
గలికి నెన్నుదుటి చక్కఁదనంబుచేత, నలశశిరేఖ యొయారంబు మించుఁ
దరుణినాసిక తిలోత్తమసుతిఁ గాంచుఁ, గురులచేత సుకేశిశామరు వహించు
నచ్చరపూజోణు లందైనయల్ల, మచ్చెకంటికిఁ గాంతిమతి కెన గలదె
సకియ ప్రత్యక్షపాంచాలశయ్యలను, సకలప్రబంధముల్ చదువంగ నేర్పు
సంపూర్ణచంద్రాస్య జంత్రిగాత్రముల, నింపొంద వీణ వాయించఁగా నేర్పు
పదపద్యగద్యముల్ బహువిధోల్లేఖ, లొదవఁగా రచనసేయువిధంబు నేర్పు
వెలఁది నాటకములు వింతవింతలుగ, వెలయించి కేళికల్ వినుపింపనేర్పు
వ్రాలు ముత్రైము లన వ్రాయంగనేర్పు, లీల జత్తరువులు లిఖియింపనేర్పు
మన్నారుదాస వేమాట లింకేల, నిన్ను మెప్పింప మా నెలఁతయే నేర్పు.

వా.అని మఱియు నే మనుచున్నది.

౧౪ పరము - మధ్యమావతి - అటతాళము.

ఎన్నరానివలపు యింతికి నీమీఁద, మన్నారుదాసధీర మక్కువ నేలుకోగ॥౧॥
తుమ్మెదనారిగల తుంటవిలు పూని, కన్నువిల్తుండు చాల గాసి నేయంగను॥౨॥
వెలయంగ వెన్నెలవేడిమిఁజల్లుచు, గలువలచేలికాడుకడుమచ్చరింపఁగను॥౩॥
తమ్మివిరి పుప్పొడితావి పైనింపాచు, దెమ్మెర ద్రిమ్మరి దొమ్మి నేయఁగను॥౪॥

వా.అని మఱియు నే మనుచున్నది.

విలాసవతిచదివే పద్యము.

క. కులమున గుణమున సూపున, నిల నలకాంతిమతిమంటి యింతులు గలరే
చెలువకు నీవే తగుదువు, తలఁపఁగ నాయింతి నీకే తగును నరేంద్రా.
వా.అనిన విని యగనివిసేత యతిచమత్కారవచనరచనావిలాసవతి యగువిలా
సవతినిం జూచి యే మనుచున్నాడు.

నాయండు చదివే ద్వీపద.

చెలువ మన్నారును తెంగమల్లమ్మ, పులుఁగుఁదేజీ నెక్కి పొదలుచు రాఁగ
నేనింపుచును వచ్చి చెంతి రాణించు, సౌవర్ణ మగునొక్కసౌధంబునందుఁ

బ్రతిలేని రతనంపువ్రతిమన మించు, నతివ నొక్కతే జూచి యచ్చెరువంది
యేగాజకన్యయోయారాజవదన, యారారయ్యయ్యరమయ్యరెయనుచు
జాల నామదిలోన సంతసం బంది, బాలికామణిపయి బాలి దలిర్పఁ
బరఁగుగోపాలుని ఘల్లనోత్సవము, నెఱవేర్చి తగువారి నెమ్మితోఁ బనిచి
యింతినిం బెండ్లాడ నేఁగోరియుంటి, నింతలో వచ్చితి విందీవరాక్షి
యిద్దటిగోరికె లీడేజే ననుచు, ముద్దియతోఁ దెల్పు మోదంబుమీఱ.
వా. అని యాభూభరణం డాభరణాదుల బహూకరించి పందినఁ జంచలాక్షి
యే మనుచున్నది.

విలాసవతి చదివేపద్యము.

క. స్వామీ నీతోఁ దెల్పిన, యీమాటలు రాజచంద్రుఁ డెఱుంగకయుండుకొ
నీమంత్రుల నట పంపుము, తామసమున కింకఁ జెలియ తాళదునుమ్మి.
వా. ఇవిధంబున నవ్వీలాసవతి యన్నరనాథునితో విన్నవించి మగుడి వచ్చు
సమయంబునఁ గాంతలమేలుబంతి యైనకాంతిమతి మకరకేసుకిరాత దురా
సదశరాసనటంకార హుంకారంబు సైరంపలేక చంచరీకర్పంకారింబు వారిం
పలేక కీరంబుల దారి మీఱలేక తనడెందంబునం గందళించు కుందుఁ దీర్చి
నేర్పరి గాక యీచందంబున నిందుకందర్పమందానిలాదుల దర్పంబునఁ గదా
యని తన వీక విడువలేక కాఁకలఁబెట్టు రాకానిశాకరుని స్వకీయహృదం
తరనిరంతరితనిశిత శరనికేతనుని మకర కేతనుని నిందించె నట యెటువలెను.

౧౭ కాంభోజి రాగము - అటతాళము.

పదరెదనదేర వెన్నెలరాయ, పదరెద నదేర నీకు నే వగదాన నటరా!
బెదరించేవేమరావిజయరాఘవేంద్రుని, ముదమునఁ దోడ్కొనియిదెచెలివచ్చిని!
నామాటవినురా కల్పలరాయ, నామాటవినురా మోరినీకుమోమోటలేదా
రామాపంచాలునిరఘునాథతనయుని, బ్రేమతోదోడ్కొనిరామయిదెవచ్చిని!
చెనకేవదేరా వెన్నెలరాయ చెనకేవదేరా, నీవు నాపైఁ గినుక నేయుదురా
మనసిజాకారుని మన్నారదాసుని, వనజాక్షి తోడ్కొని వచ్చిని యింతలోపద!
వా. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

కవి. చెక్కిని లొక్కుచుఁ జిన్నిచన్నులు చీరి పుక్కిట విడె మొనంగి బుజ్జగింపుచును
అక్కునఁగదియించియంగజుకేళినివన్నుఁగ్రక్కునఁ బైకోరాకాఁకదీఱఁగను||
ముచ్చట మీఱంగ మోవి యానుచును, దచ్చనవగబాలఁ దమిపెచ్చనిపుడు
అచ్యుతవిజయరాఘవ యాదరింపుచుఁ, బచ్చవిల్తునికేళి బాస నన్నలరా||౨||

వా.అని పలికి కాంతిమతి చెంతనున్న యింతులతో నేమని యాలోచన చేయుచున్నది.

క. పంథముల్ పల్కె గాఁబలుమఱుమనతోడఁగాంతుని దెచ్చునాకాంతయావేశ
దొరకునోదొరకదోతోయ్యలికిఁముఖంబుదొరకినమనసిచ్చిదొరమాటలాడునా
మచ్చరంబున వద్దినుగున లీమాటలు అచ్యుతవిజయగాఘపునాలకింపనిత్తురా.
వా.అనిన విని వనజముఖతో సఖిమణు లేమనుచున్నారు.

క. తలిరుఁబోణి యింతతామసించినపుడె, చెలువనీతలఁపెల్లఁ జేకూడె నమ్మ॥౧॥
మంచియుపశ్రుతిమగువరోవిననయ్యె నెంచినకార్యంబునిదిగో ఫలియించు॥౨॥
వా.అనమయంబున మన్నారుదాసభూపాలుని రూపరేఖావిశేషంబులు గనుంగొని
యనన్యజనన్యజన్యావన్యధీనస్వాంత యై కాంతిమతీకాంతకు సమాగమనం
తోషంబు నూచించు ధీచమత్కృతిం గనుపట్టఁ జాట్టుఁగైదువజోదు పట్టంపు
రాణియైన శోణాంభోరుహాకీరవాణి మురువుమీఱ నెఱుకతయై వచ్చెనఁట
యెటువలెను.

ద. చెలువ మన్నారుదాసుపై నలపు నిలుపలేక, కలవరింపుచునున్న కాంతిమతికిఁ
దలఁచినతలఁపెల్లఁ దార్కాణగాఁ దెల్పు, నలచెంగమ్మయెఱుకచెలువయైవచ్చె॥

ద. వచ్చె నెఱుకత హెచ్చుసొమ్ముల వన్నె మిన్నగ మెఱయఁగ,
మెచ్చుగా నలకాంతిమతికిని మేలుగాగుఱి దెల్పుచు ॥౧॥

వా.ఇవ్విధంబున వచ్చిన చెంచుమించుఁబోణినిం జూచి నెచ్చెలి సంతనంబునఁ
కాంతిమతికి నేమనుచున్నది.

చెలికత్తె చదివేద్దినద.

విను కాంతిమతి యొకవింత యీ వేశ, మినుకుబంగరుచాయ మెఱయు నెమ్మేను
నుచ్చాణిముత్యాల సౌబగుకమ్ములును, గప్పురా జగిమించు కస్తురిబొట్టఁ
బలుచని చెక్కులు బటువుచాలిండ్లు, జెల్లువైనకెంగేలఁ జెలఁగు పెత్తంబు
జాఱుకొప్పన నొప్పు సంపంగినరులు, సారిమా వజ్రాలసందిదండలును
బటువుముత్తయముల బన్నసరాలు, గటిని ఘటించిన కనకాంబరంబు
విరులచెండును నమ్మిపింఛంబు మెఱయ, నురమున బురుకనిహొయలుగాఁబూని
తలఁపులోనర్థంబు తార్కాణగాఁగఁ, దెలుపు మటంచుఁ బ్రార్థింపఁగా జనులు
ఎఱుకత యొక్కతె యిదె రాజవీధి, నొఱుపుగా వచ్చుచు నున్నదో యమ్మ.
అని విన్నవించిన వన్నెలాఁడినిం జూచి కాంతిమతి యే మనుచున్నది.

కాంతిమతిమాట — ఓవాలుగంటి యీచెంచుమిందుఁబోడి నాపాలవెలయు
గోపాలునిపట్టంపురాణియే తప్పదు. ఇప్పుడు గ్రక్కనఁ దోడి తేవే.

వా.అని పలికినఁ గలికిపలుకులు విని యావనజగంధి యెఱుకతసరసకు మరలి
మరలి వచ్చి యేమనుచున్నది.

చెలికత్తెమాట — రావే యెఱుకలమచ్చెకంటి మానెచ్చెలి పిలిచీని.

వా.అనిన విని యామెచ్చులాఁడి యచ్చటికి వచ్చె నట యెటువలెను.

వా.ఈకరణి వచ్చిన శాకునికకోకిలాలాపను జూచి కాంతిమతి సంతసంబున నే
మనుచున్నది.

ద. సంపంగితోటలో సాంపాందు దేవతవో, యింపాందు నీపట్న మేలుదేవతవో!

కోమ్మ నినుఁజూడఁ జెంగమ్మ తలంపయ్యె, నమ్మ నీవెవరమ్మ యానతీవమ్మ!

కెంగేల నీవిపుడు గీలింను బ్రెత్తంబు, చెంగోలువలఁ దోఁచె బంగారుతల్లి॥

వా.అనిన విని యేనాదిమానవతి చెలువుగాఁ దావెలయు నెలవు లే మని
తెలుపుచున్నది.

ద. రాకాసిరాయలఁ జీకాకుచేసిన, రాకొమరునియింట రాణించియుంటి ॥౧॥

దుండి యాబండిపాలదిండిఁజెండాడిన, దుండగీనివీట మెండుగానుంటి ॥౨॥

యెలమిదక్కినదొరకిరవుమాకిపుడు, వెలయుమన్న రుదాసువీటనిపుడున్నాను॥

వా.అనిన విని యన్నారీమణి మన్నాగుదాసనామధేయవర్ణనాకర్ణనంబున సంత
రంగంబున సంతసంబంది భ్రుతారాద్యగ్వీకారాదులై చెలంగు నాంగికాను
భావంబులును శృంగారసూచకంబు లైన వాచికానుభావంబులును దనరఁ
దనచెంతనున్న యింతులం జూచి చిఱునవ్వు నవ్వి యగ్గలం బైసగ్గునఁ
గించిదవనతవదనయైన చంచలాక్షిని జూచి యాచెంచుమిందుఁబోడి యే
మనుచున్నది.

ఎఱుకతమాట — యెరుఖాడు గెరుఖాడు గెరుఖాడుగే దుండి, నీవు తలంశిన
తలంపు నీవు తలంశినతలంపు నిజముగా శెప్పేనే నిజముగా శెప్పేనే, నిక్క-
ముగా శెప్పేనే, తార్కాణగా శెప్పేనే, తార్కాణగా శెప్పేనే, దుండి,
అమ్మాయమ్మ అమ్మాయమ్మ యీబురుకనికి యీబురుకనికి బువ్వదేవే బువ్వ
దేవే, అవ్వగురిసూడ మొరంటెలో ముత్యాలు దేవే ముత్యాలు దేవే
దుండీ.

వా.అనియెఱుకల మెఱుంగుఁబోడి తనశిష్టాభిప్రదేవత నేమనిగొనియాడుచున్నది

ఎఱుకతమాట — శ్రీరాజగోపాల, దోరకానాథ, బంగారుమన్న, శంగమరేండా
శండలంకార, పండువరావది, నల్లనిదేవర, గొల్లనిసామి, చంపకవనవాస

సంపంగిరాయ, విజయరాఘవవరద, విజయసహాయ, నీవేనేనయి, నాతలం
పున నీలిశి, యీకలికి తలంశినతలంపు, నిజముగా, బలుకవయ్య, నిక్కముగా
బలుకవయ్య, తార్కాణగా బలుకవయ్య.

వా.అని యెఱుకలబుట్ట చేపట్టి రాజచంద్రునిపట్టి చేపట్టి యేమనుచున్నది.

అమ్మాయమ్మ, అమ్మాయమ్మ శెయిసూపు శెయిసూపు శెయిసూపవే
దుండి, దసముగల శయ్యే, దాన్యము గలశయ్యే, బంగారు శయ్యే, బాగ్గ
ముల శయ్యే దుండి, అటునిటు సూడక నేశెప్పేగురివూంకొని వినవే వూంకొని
వినవే దుండి, కండ్లంటే తోడు, కడుపంటే కొడుకు, కంటెంటే మగండు వొండే
రెండే వొండు.

వా అని మఱియు నేమనుచున్నది.

ద. మదిరాక్షి హెచ్చుతలంపుమదినిదలంచితీవి, అదిసీకుఁదెలి పెదనతివయేమిచ్చేవే॥
అలరువిల్తుండు మించుచెలువుండునినుఁజేరఁగలగంటివి రేయి కలకంఠియీవు॥
యెఱుకతమాట—అమ్మాయమ్మ, అతం డేవితమువాం డంటా అడిగేవే, అతం
డేవితమువాం డంటా అడిగేవే, అయితే తెలిపే వినవే దుండీ.

ద. జనియించితండ్రికిజయ మొసంగినవాఁడు, అనిసంపులనుబగరనణించినవాఁడు॥
మదవతి యెదయందు మచ్చగల్గినవాఁడు, పదియారుదానలఁ బరగినవాఁడు॥
కనకగర్భంబునఁ గనకాబ్జదేవికిఁ దనయుండై చనుబాలు ద్రావినవాఁడు॥3॥
ప్రతిదినం బాకకోటిబాపల కన్నంబు, యితవుగాఁ బెట్టించియిల యేలువాఁడు।
వేయాఱు వెలఁదుల వెలయించుదక్షిణ, నాయకుండనిమించినలువొందువాఁడు।
అతఁడ నీపతి యగు నగుదుకుఁ దార్కాణ, యితవైన నెచ్చెలి యిదిగొ వచ్చీనే।
వా. అని పలికి యీకలికి చిలుకలకొలికిచేత సకలబహుమతులుఁ జెంది యాయరు
కారవిందేందర నిజమందెరుంబు నేరుసమయంబున యువతిచెంగటికి లసమాన
సోల్లాసవతి యగు విలాసవతి వచ్చి యేమనుచున్నది.

కళ్యాణి రాగము - ఆదితాళము.

ఫలియించె నీకోర్కి భామరొ నేఁడు, చెలువమున్నరుదాసుండు చెలియఁ బెండ్లా
వా. అని మఱియు నే మనుచున్నది. [దునే.

కళ్యాణి రాగము - ఆదితాళము.

వీనులవిం దాయె విజయరాఘవుని మాటలు,
మానవతిరో వినము మనసు చల్లనయ్యాని॥

చక్కఁదనంబునకు సాటి యెవ్వరు లేరు, ప్రక్కకు వచ్చెను వణఁతి వగవనేరె
చెక్కిలి నొక్కి నేను జేరి చనవునఁ గూడి, అక్కఱతో నిన్నాదరించెద నననే
కప్పుని మోవాని కోఁగిలు బిగియించి, కొమ్మవిరుల దువ్వి కొప్పు సవరించి
ముప్పుడించిన ప్రేమతోముద్దుఁ బెట్టి, యెమ్మెకాఁడునిన్నంతైనలాలించేనననే.
వా.అనిన విని కాంతిమతి యాయితీ నే మని యువచరించుచున్నది.

కాంతిమతిచదివే ద్వివద.

నీవను తేవ యోనలఁత గల్గఁగను, నీవిరహంబుధి నేనీఁదఁగంటి
వనిత నీవనెడు సర్వాంజనం బొదవనఁ, దనప్రియుం డనెడు నిధానంబుఁ గంటి
లలన నీ వనుకల్పలతిక గల్గఁగను, దలఁప నాదుమనోరథఫలంబు దొరక
కలికి నీవనియెడి కలశాబ్జిలహరి, గలుగ వాగమృతంబు గలిగె నాపాల
ఉచితోపకృతికఁ బ్రత్యుపకృతి యెట్లు, రచియింప నేర్తునే రాజీవనయన
తనవద్దనుండెడు తరుణులలోన, నెనరైన నీవంటి నెచ్చెలి గలదె
ఇంకొకపారి నీ వీపల్కులెల్లఁ, గొంకక తెల్పవే కొమ్మ నాతోను
మన్నారదాసుండు మన సిచ్చి నీవు, విన్నపించిన దెల్ల వినియెనా నేఁడు.
వా.అని నెచ్చెలితోడ ముచ్చట లాడుచు సచ్యుత విజయరాఘవసార్వభౌముని
యాప్తజనాగమనంబుఁ బ్రతీక్షింపుచు వారిజాక్షి యున్నయనంతరకథాసం
విధానం బెటువలెను.

కవివచనము పద్యము.

చ. ఎనయఁగ నవ్వీలాసవతి యింపుగఁ బల్కినయట్టి పల్కుల
స్థనసున మాటిమాటికిని మానిని చెల్వమె ప్రేమనెంచుచుం
గనకవిభాంగి కాంతిమతి కన్నులఁ గట్టిన యట్టు బుండఁగా
మనసిజబాణవర్షములు మన్నరు దానుఁడు నోర్వ కిట్లనుకొ.

భైరవి రాగము - ఆదితాళము.

చాలా దయవాఁడనె సరగున నన్నేలుకోవే,

యేలనే యీమోడి యెలనాఁగ నీకిపుడు || ౧ ||

చక్కఁరమోవి యొసంగి చవులఁ దేలించితే,

చొక్కమా మురుపు ముత్యములు సుదతి యిచ్చేనే || ౨ ||

గారివఁబున నన్నుఁ గోఁగిటఁ జేర్చితే, నీరాజదుప్పటి నలఁత యిచ్చేనే || ౩ ||

పచ్చవిల్లునికేలి బాగుగఁ గూడితే, పచ్చలపదకంబు భామ యిచ్చేనే || ౪ ||

వా.అని మఱియు నే మనుచున్నాఁడు.

ముఖారి - అటతాళము.

నన్నెలాడి నీమీడివలపు నిలువలేనే, యెన్నరాని దయనేలవే మగువరో!
బొమ్మరమ్మల వమ్మఁజమ్మ చన్నులముద్దు, గుమ్మనాటొమ్మ గుమ్మవే మగువరో॥
అలరుబిల్తుని కేళి వెలయింపవే నన్ను, కలికి విజయరాఘవుండనే ।
వా.అని మఱియు నే మనుచున్నాఁడు.

పదము - సావేరి రాగము - దరువు.

గద్దటి చిలుకలు గద్దింపుచు పదరీని వద్దని పలుకవె ముద్దుగుమ్మ । యీ
ప్రాద్దు నిద్దుర కంటికిరాడే ॥

తుంటవింటి యొంటరి నావెంట నంటేని । కెమ్మోవిపంటిమొనకు నంటు
సేయవే యోవాలుగంటి నీజంటఁబాసి యొంటినుండనే ॥

ప్రతిలేనిచిలుకపలుకులు పలుకవె నాతోను, రతిరాజసముండనైనట్టి రఘు
నాథతనయుండనే॥

కంజాక్షిచూడవె కరుణించి ననరుతో, దంజపురమేలేటి దానశూరుండనే॥

బంగారు గిన్నెలనంటి బటువైన పాలిండ్లు పొంగుచుఁ బాలింపవే
పొలఁతి విజయరాఘవుండనే॥

హరువుగ నన్నేలు మలుకలేల సేసేవు మరునికేళి ననుంగూడవే మగువ
నీదాసుండనే॥

వా.అని మఱియు నే మనుచున్నాఁడు.

కవి.చానరొ నీదుచక్కఁదనం బెల్ల వీనులవిందుగా వినుచుఁ జొక్కితినే!

• తేనెలుగులుకునీ తేటైనకెమ్మోవి, పానకము దయసేయవే బాగు మీఱంగను.

వా.అని మఱియు నే మనుచున్నాఁడు. నాయండు చదివే పద్యం.

నీ. పలుమాఱు పిలిచినా పలుకక యున్నావు పంథమీవేళనా పద్దగంధి

యెంత నేవేడినా యెలమితోఁ జూడవు సరస మీవేళనా సన్నుతాంగి

చేరి నే మ్రొక్కినా చేరఁదీయ వదేమి నవ్వు లీవేళనా పువ్వుఁబోడి

కదియ నేవచ్చినా కొఁగిలింప వదేమి యలుక లీవేళనా జలదవేణి

తగుణి నీదాసుండనుచును దయను నన్ను, సేవసేయించుకోరాదె చెలియనీవు

మరుఁడు దండెత్తె నామీఁద మగువ నీదు, చరణవద్దంబులకు నిదే శరణుశరణు.

వా.అని మనుజవల్లభుం డుల్లంబునఁ గలంక మల్లడిగొన సల్ల తాంతభల్ల నిశితశర

పరంపరిల సైరింపలేక పిరిహం బాఁచలేక మెఱుంగునూ రెపుటంపు టారఁ

గుపైఁ జేరి దురవగాహమోహపారవశ్యంబున నుండుసమయంబున నాయం

బుజాక్షులు తమలోఁ దాము సైగల సన్నల నే మనుచున్నారు.

సావేరి రాగము - అట - దరువు.

ఎలనాగచూచి తెఱియొనిభుమోహంబు, వెలదిచూచితీ నెంతవినెతా యెనమ్మ॥
 నలినాక్షి వింటివా నాకునివలుకులు, అలివేణి వింటినమ్మా అందంబుగానె॥౨॥
 అందచందంబుల నాటపాటలచేత, నిందుముఖ మనకన్న హెచ్చటనమ్మ॥ ౩॥
 ఇంతులపొందుదా నెఱుంగనిచందాన, నెంతయుఁజిత్తమా కాంతపై నుంచె॥ ౪॥
 వలచేవారు లేరోవనితలపైని, వెలదియిటువంటితమింటిమా యెందైన॥ ౫॥
 వా. ఆసమయంబున మన్నార్కుదాసధరాపురందరుని చెంగటికిఁ జక్రధరచర్యులగు
 శతక్రతుశ్రీనివాసతాతయాచార్యవర్యులు విజయించి రఁట యెటువలెను.
 ద. మురువైనచాకట్లు ముత్యాలకుల్లాయి, సరిలేనిరశీనాలజంటయఱచట్ట॥
 తిరువొందు వాజపేయచ్చత్రములనీడఁదిరుముశ్రీనివాసదేశికులు నచ్చిరి.
 వా. ఈచందంబున నచ్చిన యాచార్యులు తమకు నందనంబాచరించిన యాచం
 దనగంధులం జూచి యేనుని యానతిచ్చేరు.

ఆచార్యులు చదివే పద్యం.

సీ. ఎప్పుడు నచ్చినా యెదురుగాఁగ నె నచ్చి పాదముల్ సేవించి భక్తిమీఱఁ
 గైదండ యొసఁగుచు గద్దియపై నుంచి మమ్ముఁ బూజించును నెమ్మిమీఱఁ
 నేము దగ్గఱ రాఁ గ నెంతయుఁ బ్రేమచే నెదురుగా రానట్టి హృదయమేమి
 చేంతఁ గూర్చుండిన సంతోష మనురంగఁ బలుకకయున్నట్టి భావమేమి
 మన్న నారుకటాక్షంపు మహిమనలన, మనకసాధ్యంబు లెవ్వీయునుహినిగలవె
 మనసులోపల నున్నట్టి మత మదేమి, తెలియఁగాఁ బల్కరమ్మ యోచెలువలార
 వా. అని యానతిచ్చిన శ్రీనివాస తాతయాచార్యులతో నామేచకకవ లేమను
 చున్నారు.

ముఖారి - ఆది - దరువు.

ఏ కాంతయోకాని యే కాంతమొకటి, లూకాంతునకుఁ దెల్పెనిందఱఁజూడ
 వా. అనిన విని దరిహాసవదనుండై గురురాయపట్టభద్రుండు వితతనయుండుగ
 తనతనయునిమీను మస్తరింపుచుఁ గుస్తరించిన నాయనోకప్రభావుం డగ
 విజయరాఘవనాంబభ్రాముండు శుభకరం బైనగురుకర విషర్జనంబునఁ గలం
 దీరి తెలివిఁ జెంది మందమందముగ డెందంబున నానందంబు గందళిం
 నాతిగునులవంశనందనునికి నందనం బాచరించి యేమియు నుండలించలే
 యున్నచందంబుఁ జూచి ధీచాతురి మెఱయ నాచార్యులేమనుచున్నార
 వా. ఆచార్యులు చదివే ద్విపద.

మన్నారూదాన నీమనసు నే గంటి, విష్ణుదనం బింక విడువుము నీవు
 కలికిపై పలచిన కారణం జేమి, తెలిపెద విను తేటలెల్లమిగాను
 ద్వాపరయుగమున వచ్చిచంద్రుండు, గోపాలుచెంతకుఁ గుతుకంబు మీఱ
 రవిశశినేత్ర శ్రీరమణీశత్ర, వివరింతు వినుము నావిష్ణుపం బొకటి
 తరణికుమారియై తగు కలిందజను, బరిణయంబైన యప్పగిదిని నాదు
 చిన్నికొమార్తను చేకొనిరెండు, కన్నులు సరిగానె కనుగొనవయ్య
 అన విని గోపాలుఁ డాచంద్రుఁజూచి, నెనరున నిట్లనె నీదుచెల్లెలిని
 నేడుకతో మేము పెండ్లాడ మేన, గోడలయ్యెను నీదుకూఁతురు మాకుఁ
 గలియుగంబున యశోగరిమచే ధరణిఁ, బాలుపొంద రఘునాథభూనాథమణికి
 విజయరాఘవుడన విఖ్యాతిగాంచి, ప్రజలెల్లఁగొనియాడఁబ్రభవించునత్తడు
 తనరెడు నట్టిదావ్యరకాఢలిని, జనియింపుదువు రాజచంద్రుండ వనఁగ
 నపుడు నీకన్నియ నమరఁ పెండ్లాడి, యపరిమితశ్రీల నలరింతు ననియెఁ
 గావున విజయరాఘవ వత్స నీవె, భావింపగాను గోపాలదేవుడవు
 చంద్రుండె యారాజచంద్రుండుగాన, సాంద్ర మోదమున నాజననాథసుతను
 అతిపలమేల్పుంి యనఁదగుకాంతి, మతిఁ బెండ్లి సేసెద మనుజేంద్రనీకు
 సరగున నారాజచంద్రునకేము, నిరుపమంబుగఁ డెల్పి నీగుణావళులు
 తనయపెండ్లి ముహూర్తమునిశ్చయించి, మనసురంజిలనిదెమరలివచ్చెదము.

వా. అని పలికి యయ్యాచార్యవర్యుండు విజయరాఘవమహీకాంతుని యంతరం
 గంబునకు సంతసం బొనరించి బంగారు టనమల రంగారు వింతవగవనుల దం
 తవు వల్లకి యెక్కి చెంతలను శ్రీవైష్ణవశ్రేణులుగొలువ నగ్గలం బగుపెగ్గా
 శేలు దిగ్గగనంబులు నిండ మెండుగా మ్రోయ నువర్ణదండరంజితంబు లగు
 వింజామరంబులు వీవ నిస్తంద్రచంద్రమండలరాజమానంబు లగువాజపేయ
 చ్చుత్ర శతంబులు వరుసగా నిరుగడల ధరింప సురభిఘృతధారాపూరితంబు
 లైన దీప్తికానికరంబులు పరిచారకప్రకరంబులు శరంబులం బూని క్రందు
 కొని నందశిగ నడవ మాపాలవెలయు గోపాలుం డీమహామహుండే యని
 యాబాలగోపాలంబును నందంద వందనంబులునేయ నానందింపుచు నకల
 వైభవసాంద్రుం డగు రాజచంద్రునిహజారంబునకు వచ్చునవనరంబున రాజ
 చంద్రుండు నెదురుకొనవచ్చెనట యెటువలెను.

సారంగ రాగము-అటకాళము.

రాజాధిరాజులు రమణతోఁ గొల్వంగ, రాజచంద్రుండు వచ్చె రాజనం
 బునను ।

వా. ఈజీబీ నెదురుకొన్న యారాజచంద్రుండు హృష్టాంతరంగుం డై సాక్షాంగ
దండప్రణామంబు గావించి యర్ఘ్యపాద్యాదుల బహూకరించి యంతఃపు
రంబుఁ బ్రవేశింపఁ జేయించె నట యెటువలెను . . . . .

వా. తదనంతరంబు ముదం బంకురింపఁ జెలువుమీఱఁ గులకాంతలుఁ బాను
బహువిధోపచారంబు లాచరించి కాంతిమతిచేత మ్రొక్కించిన నక్కన్యా
రత్నంబునుగ జూచి యాచార్యు లేమనుచున్నారు.

ఆచార్యులు చదివెడి పద్యము.

క. విజయమునఁ గరుణచేతను, విజయుని రాఘవునిఁ బోలు వీరవరు న్నీ
రజముఖ వివాహమయ్యెడు, నుజనులు గొనియాడునట్టి శుభములుగలుగుక
వాఙ్మని దీవించిన యాదేవతావైభవుం డగునాచార్యునిజూచి రాజచం
ద్రుం డేమనుచున్నాఁడు.

రాజచంద్రుండు చదివేపద్యము.

క. దేవర యిటు విజయించిన, భావం బిదియేమి తెలియఁ బలుకఁగవలయుక
నేవకుండఁ గాన నిప్పుడె, కావించెదఁ గోరినట్టి కాన్యము లెల్లఁ.

పా. అనిపలికిన రాజచంద్రునితో నాచార్యు లే మనుచున్నారు.

ద. శంకరాభరణము-ఆదితాళము.

వినుము రాజచంద్ర మావిజయరాఘవుండునీ, తనయను బెండ్లాడఁ దలఁ
చినాఁ డిపుడు । ౧ ।

ఈ పెండ్లి చేకూర్చి నేము వచ్చితిమి, రేపు ముహూర్తము నీపుత్రినిమ్ము । ౨ ।

వా. అని పలికి యామన్నారూపానుగుణము లే మని వర్ణింపుచున్నారు.

ఆచార్యులు చదివే ద్విపద.

[దు

వినురాజయతఁడుమాప్రియ శిష్యుండగుచు, దనరును మన్నారూపానాహ్వాయం
చిన ఐవ్యయాహ్వాయక్షితిగోప్తనప్త, ఘనుండచ్యుతక్షమాకాంతు పాత్రుండు
రఘునాథమేదిసీరమణపుత్రుండు, మఘవసమానుండు మహితవైభవుండు
సాహితీభోజండు సంగీతవేది, బాహువిక్రమశాలి భానుర్జశైలి
చాతుర్యధున్యుండు సర్వార్థదర్శి, జాతివార్తలమేటి నద్గణపేటి
స్వపరజనత్రాత సంపద్విధాత, విపులకీర్తివిహారి విమతవిదారి
తనరుషోడశమహాదానదీక్షితుండు, అనిశంబు లక్షవిప్రాన్నప్రదాత
మనసిజాకారుండు మానధనుండు, వినయాన్వితుండు కవిజనపోషకుండు
నీతికి మనురాజ నేర్పరి మిగుల, చాతలరాముండు దాక్షిణ్యశాలి
మాటలమంచి ధర్మప్రవృత్తుకుండు, నాటకపరితోషి పతీజనపోషి
ఆజానుబాహుండు సచలభైరవ్యుండు, రాజరాజనిభుండు రాజప్రభుండు

చూడఁ గల్గినవాఁడు చుట్టాలనురభి, యాడితీవ్వనివాఁడు శాస్త్రీశాపనుఁడు
రసికుండు నెఱజణ ప్రాబలితుండు, నొసపరియత్సాహి యుచిత్యఁ జరయ
రామాయణాదిపురాణపారీః, దానోదనంధాయ యులఁతీశాయ
శ్రీరాజగోపాలసేవాపరుండు, వీరాధివీరుండు విజయరాఘవుఁడు
అతని గుణంబుల నభినుతింపఁగను, జతురామ్యనకు నైన కళ్యమే జగతి
అటువంటి మేటి నీయల్లుఁ డైనపుడె, యటువంటి భాగ్యంబు నెవరికేగలదు.
వా.అని మఱియు నే మనుచున్నారు.

ద - మధ్యమావతి - జరపెతాళము.

ఈపూర్వస్వక్రాంత మీపు దెలియుదువె, యోపార్థివచంద్ర యుచిత
మీతలంపు || ౧ ||

కులమును శీలంబు గుణము రూపముఁ జూడ, కళావతిమయనకు నీ కన్న
య కమరు || ౨ ||

ఏమాన తిచ్చినది యితవుగా మది నెంచి, ప్రేమ నీకూఁతురికిఁ బెం
డ్లొనగూర్పు || ౩ ||

వా.అనిన విని రాజచంద్రుఁ డే మనుచున్నాఁడు.

దరువు - ఘంటారవము - ఆదితాళము.

సదివేలనతులతోఁ బరఁగినవాని, హృదయము నాతనయపైని నెన
యంగాఁ జేర్చునా.

ముఖారాగము - ఆటతాళము.

ఎలమి నవతులలోన నీచిన్నవడుచు, చెలువునిమనసురా నేవచేయనేర్చునా.

కేదారరాగము - ఆటతాళము.

కలనైనమీమాట కాదన వకమె, తెలువందగినవిధము తెలిపితిఁగాని.
వా.అనిన విని శ్రీనివాసతాతయాచార్యు లేమనుచున్నారు.

ఆచార్యులు చెదినే పద్యము.

నీ, విజయరాఘవమహావిభునిగుణంబులు వినుతింప నలవియే విభవతరం
కామినులెందలు గలిగిన నందఱి సమముగా నేలకు స్వామి యతఁడు
పసిబిడ్డ యైనను భావంబు రంజిల్ల దిద్దుకోనేర్చిన భీరుఁ డతఁడు
చనవిచ్చి నడఁచినా కాశ్యోతలుంగ నిల్పు నితరరాజులనాటి యెంచినేల
ప్రేమతోడుత నేఁబూని పెరిడ్లి నేయ, నవతులందఱు నీవుత్రిపాటియెవ్వ
రింకతాలోచనలుమానియివుడునుతను, విజయరాఘవునకునిచ్చు వేడ్క మీఱ.
వా.అనిన విని యుజ్జ్వలగుణసారంద్రుఁ డనురాజచంద్రుఁ డాచార్యునయ్యనితో
నే మనుచున్నాఁడు.

రాజచంద్రుండు చదివేద్దీపద.

ఔనయ్య మీరిటు లానతీయంగ, నే నుత్తరం బీయ నెంతటివాడ
స్వామివారు తనకు వకలభాగ్యములు, వేమాటు చేకూర్చు వేల్పుత్రుగాన
నాముద్దుపట్టిని నరవతు లెంచఁ, శ్రేమ మన్నరుదాసవిభునకు నిత్తుఁ
బొంతనంబులు చూచి పుత్రికామణికి, గాంతిమతికిని లగ్నము నిశ్చయించి
పెరిమమీఱఁగమీర పెండ్లి పెద్దలయి, యిరవొండఁ బెండ్లి సేయింపఁగావలయు
వా. అని పల్కిన రాజచంద్రునితో నాచార్యశిష్యామణి యేమనుచున్నాఁడు.

ఆచార్యులు చదివే పద్యము.

గీ. మన్ననారు రథోత్సవమహిమ త్తనై, వేడ్కఁగావించి యెంతయు విభవమలర
వినుము నిశ్చయ తాంబూల మొనరఁ జేయ, నీదునగరికి వత్తుము నిక్కముగను.
వా. అని యానతిచ్చిన యాచార్యచంద్రునకు రాజచంద్రుం డమూల్యంబు లగు
కనకాంబరమాల్యంబులు ననర్హ్యంబులగు మణిభూషణంబులు సారఘన
సారతాంబూలంబులు నమర్పించినఁ గైకొని యమృతామహుండు నిండువే
డుకతోడ నుముఖుండై సముఖంబునకు మరలి వచ్చి పన్నెమీఱ మన్నారు
దాసునితో నేమనుచున్నారు.

శ్రీదారగౌళ - ఆదితాళము - ద.

ఫలియించె నీకోర్కె చెలువమన్ననికృప ! నెలమిపురోహితుల నిటకు రప్పించు.
వా. అనిన విని మనుజేశ్వరుండు శ్రీరాజగోపాలరథోత్సవంబు శేఖరించి యనంత
రంబు హితులైనపురోహితులరప్పింప నచ్చటికి వారువచ్చిరట యెటువలెను.

ద - రేవగుప్తి - ఆదితాళము.

పట్టుకుల్లాయలు పెట్టి పంచాంగములు చేతఁ | బట్టి పురోహితులు వచ్చిరావేళ.
వా. ఇవ్వీధంబున వచ్చిన పురోహితులం జూచి యాచార్యు శ్రేమనుచున్నారు.
ఆచార్యులమాట—రారయాపురోహితులార! మీరు యీనగిరికి నూరుతరాల
నుంచి తగులైనవారుగనుక ముహూర్తం గలవారు, అటుగనుక కనకాంబర
మున్ను ముడుంగరాలతోట్టుకూడా నగరిముల్లెదువులచేత పండు పనవు బం
గారు పెంకాయలు పూలు వక్కలాకులు మొదలైనకోభవద్రవ్యాలు బట్టిం
చుకొని మేళతాళాలతో నూడా ఆరాజచంద్ర మహారాజగారిసగరికి పోయి
పథావరుల వేరింట సంతోషముగా పొంతనంబులు జూచిరేవుచంద్రతారా
బలాలు గలిగిన శుభదినంబు గనక రాత్రి యిరవై అయిదవఘడియను సింహ
లగ్నమందు వివాహముహూర్త మని తెలియంబలికి నిశ్చయతాంబూలం
సేయించి రారయా.

వా. అనిన విని పురోహితులు కల్యాణఘటన ప్రవీణులై సకలశోభనవైభవ ప్రచారంబు లాచరించి మగుడి వచ్చి యాచార్యవట్టభద్రునితో విన్నవించ నాచార్య లేమని యానతిచ్చేరు.

ఆచార్యులమాట.—రారయా పురోహితులార మీరాక శుభాకంఠ బయ్యెగన క సంతోషమాయను. ముందరనాంద్యాహ్వానాది శుభాచారంబు లాచరింప రయా.

వా. అనిన విని హితులైన పురోహితులు ధీచాతుర్యంబు మెఱయ నాచార్యా నుమత్తులై డెందంబున నానందంబు గండళింప నాందీదేవతాహ్వానంబు గావించి హృద్యతరవాద్యఘోషంబులు మేదురంబుగా నామేదినీవిధుని సాదరంబుగా వాటం బైన పెండ్లిపీటయం దుంచి ఫలతాంబూలంబుల వడిగ నొడినింప నత్తటి ముత్తైదువలు వచ్చిరట యెటువలెను.

ద. అచ్యుత విజయరాఘవాధిపు పెండ్లికి, ముచ్చటలాడుచుముత్తైదువలువచ్చిరి.
వా. ఈనరణి వచ్చినను వాసినులు నేనలు వెట్టికొట్టంబులు వెట్టిరట యెటువలెను.

ద. నువ్వీచున్నా రుదాసనువ్వీరమ్యహర్షవాస, నువ్వీగుచిరముఖవిలాసనువ్వీనువ్వీ
నువ్వీచోళభూమిపాలనువ్వీసుజనవినుతశీల, నువ్వీయువతిపాంచాలనువ్వీనువ్వీ
నువ్వీ మన్మథాకార నువ్వీనుకవిసుందార, నువ్వీ సార మగుణహార నువ్వీ నువ్వీ.

వా. అంతట సంతఃపురకాంతలు మెచ్చుగా సచ్యుతవిజయరాఘవధరాపురండరు నకు రంగుమీఱ మంగళస్నానంబు నేయింప నామహామహుండు వివాహ సమయ సముచిత శృంగారంబు నుప్పొంగుచుఁ బూనె నట యెటువలెను.

కవివచనము ద్విపద.

మన్నారుదాసుండు మగువ లందిచ్చు, సన్నజాజి విరుల సరములు చుట్టి
సరులైన రతనాల జంటచే మెఱయు, బురువారుమూలట్టి పొంకంబు మీఱ
నొప్పైన సిగమీఁద హాయలు గప్పట్ట, గొప్పముత్తయములకుచ్చ గీలించె
మంజాడులను మించు మగజాలచేత, రంజిల్లునట్టి తురాయి ధరించెఁ
జెలువైన చెక్కులజిగి దులకింపఁ, బాలుపొంద ముత్యాలమురుపులు పూనె
నతులితలీలఁ గట్టాణిముత్రములు, జతలు గూర్చిన పెద్దచొక్కెట్లు పెట్టి
గరిమఁ గెంపులదామకంబులకంట, సరములు గళమున సవరించె వేడ్క
బురుసాహిజారుపైఁ బాలుచుముత్యాల, నెఱజంట యఱచట్ట నీటుగాఁదొడిగి
తులకించు సీరాజ దుప్పటి గట్టి, నలనొప్పు నజ్రాలనంకియుఁ దాల్చెఁ
గరమొప్పు నక్షత్రకంఠమాలియు, పరిలేని జాతివచ్చుల చిల్కతాళి
మొలుగైన కెంపుల మేల్పరకములు, నొఱపైన వజ్రాల యుత్తరగెలును

బరచరత్నముల బాహువులును, మంచుమానికముల మోతయుతా యెతులు
తావులవచ్చులఁ దగుకడియములు, జీవరత్నరిబుల చేసరరబులును. (ములు
వెలయువచ్చుల హంపీరతాయతులు, పాలుపొందఁ జాలుకుకెఱిపులయుంగర
నలకొను బిరుదు పెంజెము నొడల్కఁగఁగలుగుసూక్ష్ములు మేనఁ గైసే సెనపుడు.
వా. ఇవిధంబున సింగారియక జేళికాగ్రణి యాశీర్వదించి యొనంగు బాసి
కంబు వాసిగా ధరించి దిగంతరనిరంతరిత భేరిమృదంగవటహ పణవమురవధ
కాహుడుకాదీవాద్యవిశేష ఘోషంబులు పుండరీకభవాండ భాండం
బులునిండ నిశ్చేడికాశ్రేణికల దేదీప్యమానంబు లగు దీపికావితానంబులును
సాంద్రతరజ్యోతు లగుచంద్రజ్యోతులు బాణవిద్యలు రాణింప నొప్పుగల
పూలచప్పరంబుక్రింద విజయరాఘవవట్టభద్రుండు భద్రగజంబు నెక్కి
వచ్చెనట యెటువలెను.

ముఖారిరాగము - ఆదితాళము - దరువు.

గజరాజంబు నెక్కిఘనవైభవంబుమీఱ, విజయరాఘవేంద్రుండువీధిలోవచ్చె.
వా. శురీరి భార్యజీవరిణి యూరేగి వచ్చు సమయంబున రాజధూనాంద్రుం
డగురాజచంద్రుండు తనయనుంగుతనయ యైన కాంతిమతికిఁ బెండ్లికూ
తురు సింగరంబు చేయించెనట యెటువలెను.

మంజరి. అంగనలావేళ నలకాంతిమతికి, మంగళస్నానంబు మనుతః జేయించి
ఉవిదకుఁ బావట హాయలుగాఁదీర్చి, కోమలికిని పెండ్లికొ ప్పమరించి
బంగారుపూవులపానడమీఁద, రమణికిఁ గనకాంబరంబుఁ గట్టించి
రామకు ముత్యాల అవికయుఁ దొడిగి, కాంత నన్నుదుటిపైఁ గస్తూరి దిద్ది
కలకంఠికన్నులఁగాటుక దీర్చి, పాలఁతిచెక్కున దృష్టిబొట్టును బెట్టి
జవ్వని వీనుల జవాబిదియుంచి, కొమ్మనెమ్మేనఁ గురకుమగండ మలఁది
సారిదీ పావటబొట్టు సూర్యచంద్రులును, మురువులు బవిరెలుముత్యాలకుచ్చ
కొప్పుబిళ్ల తురాయి గొప్పముక్కఁజయుఁ, బంజలకన్నలు బన్నసరాలు
కంటసరుల్ ముద్దుకంటె తాళియును, నొటపైన కురికంటు నుత్తరిగలును
దండలు తాయితల్ తఱుకుగాజులును, చేకట్లు కడియముల్ చేసరంబులును
పంచరత్న రబుల బటుపుంగరములు, గంటల మొలమూలు గొళసరములు
మురువైన యొడ్డెగుమును సందియలును, నాదిగఁగల్గిన యాభరణములు
కాంతిమతికిని శృంగారించిరపుడు.

వా. శులాగున వాలుఁగంటికి లోలవిలోచనలు కైసేసి కళ్యాణశుదురఁ బైన
కళ్యాణవేదికకుఁ దొడితెచ్చిరట యెటువలెను.

ద. చెంతఁ గొంతలు గొల్ప సిగ్గుదుకేంపఁగాఁ, గాంతిమతివచ్చుఁ గల్యాణవేదికకు.

వా. అత్తలి నా త్యాగశంకున ముత్యాల సేనలు చల్లుచు భానురసంసారాంధ్రంకగు
రాజచంద్రుండు విజయరాఘవకుహీంద్రు నెదురుకొనెనట యెటువలెను.

ద. ఎదురు సేనలు చల్లుచు నెలమి విజయరాఘవుని

ముదమునఁ దోడి తెచ్చి ముదితలోఁగూడ

నదయుఁడై యలరాజచంద్ర భూపాలుండు

ఉదిరి పెండ్లిపీటపై నుంచె వేడుకను.

వా. ఈవిధంబున నావధూనరుల భద్రప్రదం బగుకాంచనభద్రవీతంబున నుం
చినయనంతరంబ హితమతులైన పురోహితులు వివాహసంకల్పంబు నడ
పించిరిఁట యెటువలెను.

సంకల్పము. శుభే శోభనే ముహూర్తే అద్యుబ్రహ్మణః ద్వితీయపరార్థే శ్వేతసరా
హకల్పే వైవస్వత మన్వంతరే కలియుగే ప్రథమపాదే జంబూద్వీపే భరత
వర్షే భరతఖండే అస్మిన్ వర్తమానే వ్యవహారే చాంద్రమానే శుభకృన్నామ
సంవత్సరే ఉత్తరాయణే వసంతర్తా చైత్రమానే శుక్లపక్షే అద్యవంశమ్యాయం
శుభతిథౌ గురువానర యుక్తాయాం శుభపక్షత్ర శుభయోగ శుభకరణ
యుక్తాయాం అస్యాం శ్రీరఘునాథభూపాల కుమారవ్య అచ్యుత విజయ
రాఘవ భూపాలవ్య ఉద్వాహాఖ్యం కర్తకరిష్యమాణ తదాదౌ వృధ్యర్థం
శుభ్యర్థమభ్యుదయార్థంచ మహాజనైస్సహ పుణ్యాహవాచనం కరిష్యే.

తదేవగర్భం సుదినంతదేవ తారాబలం చంద్రబలం తదేవ

విద్యాబలం దైవబలం తదేవ లక్ష్మీపతే తేంఘ్రియగం స్తరామి.

సముహారో స్పృశ్యమగృహ్లాంతు సముహూర్తమస్తు మప్రతిష్ఠితమస్తు.

వా. అని యీవిధాన దేవతాహవన నాం ద్యగ్నిముఖ స్నాతకప్రత పునః
పుణ్యాహవాచన అంకురార్పణ కన్యావరణ మంగళాష్టక వవవస్తుధారణ
మంగసూత్రధారణ వివాహ ప్రధానహోమాది శుభకర్మంబు లాచరింపఁ
జేయించునమయంబునఁ బురోహితుల కొకరికొకరికి సంవాదంబు నడచె
నట యెటువలెను.

పురోహితుల మాటలు.

కొండుభట్లమాట-అత్రనోయి యల్లుసోమయాదులు సూనుతరాలనుంచి యీ
యింటికి తగులైన పురోహితుండ నే నుండంగా నీవెవ్వడి కొడకపు నా
స్వాతంత్ర్యం కొంగుముడిహాక తీసుకపోయ్యేటట్లుగా.

యల్లుసోమయాదులమాట-యేమోయి కొండుభట్లు మాతాతకు చవ్వపు
నాయనివాడు పాంశెన సంభావన కట్టడ చేశివ్రండంగా నీవెవ్వడిపు అవహ
రించుకపోయ్యేటట్లుగా మాయన్న కొడకవా.

వోభళభట్లమాట - అవురా నరవంభట్టిగా నగరింటి సహస్రనామపూజకు
నువన్వ=పుష్పాలు గలవే అవల్లా అవహరించి బదులుగా మొలాముచేసిన
పూలు తెచ్చి వేస్తినే యిది నగరివారు వింటే అట్లాగే శేయించరా యిది
యెంతలేదని కనిపించుకాకవుంటే నీవాడనా మరి. 3

నరసంభట్లమాట-వోరి వోభళభట్టిగా నగరింటి దానధర్మాలల్లా తవావ్యర్థం
మమావ్యర్థం అంచున్ను యిరుజేవి యెరుంగకుండా అంతా అంటించుకొని
కాదనిపించుక పోయినవార్ని వినవా వెనకటికి, నీవైనా బుద్ధికలిగివుండరా. ౪
మధ్యస్థం మరొక పురోహితుని మాట-వోయి వుండరోయి యింపుబడి అప్పు
బడి యిటువంటిమాటలు నగరబడెనాయనా అందరికి బహుశ్రేయస్సు
వచ్చినే! నగర వచ్చిన ఆదాయమల్లా సరిగా పంచుక తీసుకుందామోయి
మనలో మనమేనా కొట్లాట! యింతట చాలించరోయి ౫.

వా.ఆనమయంబున ముత్తైదువలు జాత్యనుగుణముగా మాట లాడిరట యెటు
వలెను.

రంగవొర్లుల తిమ్మక్కమాట-యేమోప్రోలుభట్ల యల్లమ్మ నగరింటి పెండ్లి
నాడయినా వొకవక్కబ్రద్ద వేసుకొని నమలరా దవవో ౧.

యల్లమ్మమాట-అవునమ్మే రంగవొర్లులతిమ్మక్క, నాకు వక్కబ్రద్దా వొకటి
కొదవా చాలుచాలు నిన్నమావారు నుక్కరారం సంతలో పిండికూరకం
చున్ను గానుగబిండి దెచ్చిరి పెండ్లివందిట్లో నోరు మెదలించవలెనంచున్ను
యింత దెచ్చుక తించునా నింతే ౨.

తిమ్మక్కమాట-ఓ పొరుగింటి తిమ్మావధానిపెండ్లాం వీరమ్మ పాటలు బాడు.
చున్నది. అంటుకొని నీవున్ను పాడ్రాదవవో 3.

యల్లమ్మమాట-యిదేందో నీవు నాగవసానివై పెద్దతనం చేసుక వుండేదాన
వున్ను కడమవారు పాటలు బాడే వారున్నా ౪.

తిమ్మక్కమాట-వోశమ్మా మాయింటి ఆయన యెందుకో యెవడో యేవే
ళా రమ్మంచున్నాడు. నాకు పాటలు బాడేటందుకున్న ప్రొద్దు వున్న దమ్మే,
మాపుట్నింటిలో వుండేప్పుడు కొండవీటి సర్వమచేత పదినుడుగులు నేర్పు
కొంటి పాడుదునో అంటే శిగ్గవుచున్నది, యిక్కడంతా మొగవా రే వున్నా
రు. నీవు ధవళమెత్తు నేనుంగూడా పాడేగాని ౫.

వా.అనిన విని ధవళంబు పాడిరట యెటువలెను.

ధవళం-జయజయ తంజపురవాసా, జయజయ మంజుళతోన

జయజయ మదనవిలాస, జయజయ మన్నార్లుదాస. ౧ ।

బయజయ సుజనవిధేయ, జయజయ సమరగాంగేయ

జయజయ దానరాధేయ, జయజయ దక్షిణరాయ ॥ ౨ ॥

జయజయ రఘునాథసంభవ, జయజయ విక్రమభార్గవ

జయజయ విజయవైభవ, జయజయ విజయరాఘవ ॥ ౩ ॥

వా. తననంతరంబ శోభనంబులు వాడిరఁట యెటువలెను.

శోభనము—చోళాధినాథునకు శుభకీర్తి సనాథునకు

బాలార్క తేజనకు భామానుజనకు ॥ ౧ ॥

కనకాచలధీరునకు కవిజనమందాగునకు

మనసిజవిలాసునకు మన్నారుదానునకు ॥ ౨ ॥

భుజవిక్రమసాంద్రునకు భోగదేవేంద్రునకు

విజయబలోవేంద్రునకు విజయరాఘవేంద్రునకు ॥ ౩ ॥

వా. ఇవిధంబున నవ్యధూవరులకు గురుకౌంవంబు మెఱయు కులగురుండును, వాచాలకు లైన యాచార్యపురుషులును బ్రాప్తైశ్వర్యులైన యాప్తజనులును దంత్రవిధాననిపుణులైన మంత్రప్రవీణులును బూర్వసంబంధులైన సంబంధువులును ననన్యసామాన్యులైన మన్నెరాజన్యులును అసమాన శూరులైన హసమువారును నత్యామోదంబున ముత్యాలసేన విజ నద్వంద్యులైన విద్యజ్ఞులును, జాతురిమీఱ హేతువాదంబులు సేయ నవనీయకవనభరులైన కవిపరులు హృద్యానపద్యతరగద్యపద్యంబులు ప్రసంగింప గాయనగాయనీజనులు వీనులవిందుగా గానంపుసోన గురియింప నలచేటపితమర్ద విదూషకవండిమాగధ వైతాళికృపంబు లందంబుగా నభినందింప రింగారు సంగీతమేళంబు సేయ దులదుభిధ్వనులచేఁ బ్రతిధ్వనులు మెఱయ నువాసినిజను లాశీర్వాదించి యభిరతిచేత నారతు లిచ్చునమయంబున హితులైన పురోహితులు వివాహశేషహోమంబులు శేఖరించువేళఁ గులక్రమాగత శుభాచారానుకూలంబుగా బాలునకు లీలఁగా బాలలు జోలలు వాడిరఁట యెటువలెను.

జోజోజో రాజగోపాల, జోజోజో జితశిశుపాల, జోజోజో గురుశిశుపాల
జోజోజో....మాపాల ॥ ౧ ॥

జోజోజో బాణాసురారి, జోజోజో చాణూరవైరి, జోజోజో వేణుగానా
నుకారి, జోజోజో శోణపద్మావిహారి ॥ ౨ ॥

జోజోజో గోపికాజార, జోజోజో నవనీతచోరి, జోజోజో జగదాధార,
జోజోజో నందకుమార ॥ ౩ ॥

జోజోజో రమణీయశీల, జోజోజో నత్యభామావిలోల, జోజోజో యను
పరులీల, జోజోజో యదుసంశబాల ॥ ౪ ॥

జోజోజో మహితానుభావ, జోజోజో యతులప్రభావ, జోజోజో సత్త్వ
గుణస్వభావ, జోజోజో మన్నారుదేవ ॥ ౫ ॥

వా.తదనంతరంబ మువం బంకురింప నామదనమోహనాకారుండగు మన్నారు
దాసధీగుండు, ఆనగర దొరలతో విందారగింప గారనంబున నారాజచంద్ర
మహీంద్రుండు చోళభూతల నేత యైనజామాతకుఁ దనయనుంగుఁగూఁతునకు
నిస్తులనస్తువాహనాభరణంబు లరణంబుగా నిచ్చెనట యెటువలెను.

కవివచనము.

సీ. రాజచంద్రవిభండు రతనాలకడియముల్ కడునించు ముత్తేల కంటనరులు
ఘనమైనచొక్కలు కంఠమాలికయును వెలయెచ్చు చుఱుకుకెంపులతురాయి
పలకవస్త్రంబుల బాగైనపదకంబు చెలువైన పచ్చలచిలుకతాళి
పగడంపు పిడివంకి బలవైనజ్రమ నేరు గల్గినయట్టి పెద్దకత్తి

ప్రబలు వైరావతము మించు భద్రకరులు, నఖలలక్ష్యయుతజననాశ్వములును
హేమగిరి వైనఁ గృణముగా నిచ్చునట్టి, యల్లునకునిచ్చె నప్పుడు హర్షమునను.

సీ. వెలలేని, తొడవులు వింత లొ కోకలు ఆవికలు పానః ల్రంగుమీఱు
రతనాలమంచముల్ రాణించు పఱుపులు చెలువైన యొరగులు తలగడలును
బాగుమీఱినయట్టి బంగారుబొమ్మలు పంచపన్నె చిలుకపంజరములు
కస్తూరివిణెలు గండంపు మ్రాఁకులు జవాజిపిల్లలు జాలిపీఠః

జెలుల దాదుల మఱియుదాసీజనంబుఁ, బరఁగఁగా నిచ్చెఁదనముద్దుపట్టికపుడు
ఘనతచేఁ బదిలక్షల గ్రామములును, బసపునకు .... నెంతయుఁ బ్రభవమున.

వా. ఆరీతి నారాజచంద్రక్షీతిపతి ప్రతిలేని శతక్రతు శ్రీనివాసతాతయాచార్యు
లవారి నపారధనంబుల బహూకరించి భావంబు చెలంగ విద్యత్సంభావనలు
సేయునయంబున నగ్రసంభావనకు విద్యత్క.పులకుఁ బరస్పర సంవాదంబు
నడచెనట యెటువలెను.

మల్లుభట్లమాట - యేమిరా కృష్ణంభట్టిగ, అగ్రస్థానానికి నే యోగ్యుండనై
పుండంగా నాముందర యెఱువలె గూర్చుందువురా వజ్రకుంఠపు.

కృష్ణంభట్లమాట - అదేమిరా మల్లుభట్టిగ కామదేవుండు వచ్చినప్పుడు "సంఖ్యే
సంఖ్యే శంఖధంగప్రసంగః" అనిపించి సంకులు పెంకులు జేసినవాండను
నేనుండంగా నీకు అగ్రసంభావన వలదా మరి.

పల్లకిచెరి యల్లంభట్లమాట - అదేమిరా తిప్పభట్టిగా మరనీవా నేరెల్లయల్లన
ధానిని వన్నఁక్రమములో తప్పుబట్టి ప్రాతికృత్యలక్షణం తప్పెనని చెప్ప
గొట్టితిమే! అఱువంటి యోగ్యుండు నీదృష్టికి చాలకపోయెనా! యిదిగోరా

అగ్రసంభావనకు పాత్రము । యిదిగో ముడివేస్తేరా యెవండినైనా యెత్తు
మను చూతాముగాని. 3

తిప్పాభట్లమాట - వారి పల్లకిచేరి యల్లంభట్టిగ పెదనాయనవారి సముఖాన
మీమాంసయందు ప్రసంగం వచ్చినప్పుడు అరుణాధికరణానకు పూర్వపక్ష
సిద్ధాంతాలు యెగుంగలేక పోతివే ప్రపంచమిథ్యాత్వం ఖండించినపుడు
యీనో రెండు బోయరా యిప్పు డేమాయ శబ్దతర్కమీమాంసాలయందు
ప్రసంగం శేయదామురా నీగుట్టు బయలుశేకేను. ౪

వా.అని సంవాదము చేయువిశ్వశ్కవిరాజులకుఁ జోక్షిల్లు సరిపెణలుఁ గుంచె
కాళాంజలు డవిణసులహరులు మొదలైన బహుమానములు చేసి యథో
చితంబుగాఁ బ్రధానమంత్రిదళకర్తల ననువర్తించిన యనంతరంబ తనముద్దు
పట్టి కేమని బుద్ధులు దెలుపుచున్నాఁడు.

రాజచంద్రుఁడు చదివే పద్యాలు.

క. అక్కా దగ్గఱ రమ్మని, యక్కునఁ జేర్చుకొని చాల హర్షము మదిలో
నెక్కినఁగ శిరసు మూర్కొని, చక్కని తనపట్టిఁజూచి జనకుం డనియె.

సీ. ప్రేమతో నినుఁ బిల్చి ప్రియుఁ డొసంగక నీవె వివరించి మున్నుగా వేడకమ్మ
బహుమానముగఁ బిల్చి పతి నీకొసంగినఁ గొంచె మంచును నీవె కొసరకమ్మ
నెనరుతో రమణుండు నినుఁ బిల్వఁ బంపిన నేయెడలను జాగు సేయకమ్మ
ప్రాణవల్లభుఁడు ని న్రావింపకయ మున్న బలిమిదగ్గఱఁ బోయి నిలుపుమమ్మ
భర్తలాలించె నని హెచ్చి పలుకకమ్మ, మగనిమాటలకును మాటుమలయకమ్మ
ప్రాణనాయకు మతమే చేపట్టనమ్మ, విభుఁడు దైవంబలంచు భావింపనమ్మ.

వా. అని యీవిధాన బోధించి ధన్యతరయైన కన్యకాసుని నాచార్యశిష్యామణి
చే నొప్పగించెనట యెటువలెను.

ద. బిలాహురి. ఆచార్య నిను నమ్మి యాత్మజ నిచ్చితి,

నీచిన్నపడుచు గోల యేమియుఁ దెలియదు । ౧ ।

వేమాటునీతోడ విన్నవించెదనయ్య,

ప్రేమతో నేలుమని ప్రియతనయునికిఁ దెలుపు ॥ ౨ ॥

ఏపుమీఱంగ నవతు లిందఱలోన,

నాపట్టిఁ జేపట్టి నడపు మనవయ్య ॥ ౩ ॥

బహుతపంబులు నేసి భామనుగంటిని,

మహిమతో నేలు మని మన్నారుదాసునకుఁ దెల్పు ॥ ౪ ॥

వా.ఆతీరున నాతంజాపురాధినాథునిచేఁ దనకూతురి నప్పగించె నట యెటు
వలెను.

ముఖారిరాగము - ఆది - దరువు.

విజయరాఘవేంద్రా నావిన్నవమువినవయ్య, ప్రజలెంచనే జేయుభాగ్యంబుకతన,
అల్లుండవైతి వీనందటుఁ గొనియాడ, నెల్లరాజులలోన నే ధన్యుండవైతి. ౧ ||
మనుత సేనాఁకినమందెమేలమునఁ, గమలాక్షి చెల్లుబడిగా నుండు నెవుడు. ౩ ||
నేర్పు నేరములెల్లనీ వైసెరింపుచు, నోగ్గుతో నేలుకోవోయ్యమానుతను. ౪ ||
వా. అని తేజంబు మీఱి రాజచంద్రమహారాజు మెచ్చుగా నచ్యుతవిజయరా
ఘవసార్వభౌముని నుచితంబుగా నుపచరించి యావధూవరుల భావంబు రం
జిల్ల రక్తాబ్జనాయికారాజగోపాలకుల సేవింపఁ జేయించి తంజాపురప్రవేశంబు
చేయింప నాకాంతిమతీవిజయరాఘవేంద్రులు జోడుగూడి నటించిరఁట
యెటువలెను.

కళ్యాణి-ఆది - ద.

కాంతిమతిని జోడుగూడి ఘనుండు విజయరాఘవుండు, సంతసంబున నటి
యించె నభవారుపాగడ.

వా. తదనంతరంబ ముదం బంకురింప నెంతయు సంతసంబునఁ గాంతిమతి తన
చాతుర్యంబు పొదలఁ బదకేళిక వినుపించెనఁట యెటువలెను.

ఘంటారవము - విజయభూషణము.

నలపునిలువలేరా చెలువమన్నారదాసధీర, అలరువిల్లునిబారి సైరింపఁగఁవల్లని.
ఏలుకోరా మ్రొక్కేరా, చాలదయదాసరా, నామి విజయరాఘవ. ౧ ||
దక్కితి నిపుడు నీకుఁ దమి దాఁపనేలరా, పుక్కిటి విడమిచ్చి బుజ్జగింపుచు
నన్ను, అక్కునఁ గదియించి యాదరింపుచుఁ బ్రేమఁ బక్కని మన్నరుదాస
.....నీవేళ. ౩ || ఏలుకోరా.

కవివచనము.

సీ. భాసిల్లు రాజగోపాలవిలాసంబునందు సువర్ణసింహాసనమున

నాకాంతిమతి మొదలైన ప్రియాంగనల్ గోరి యిర్వంకలఁ గొలుపునేయఁ
బాలుపొందఁ గొలుపుండి పుత్రులు పౌత్రులు తామరతంపరై దండఁదనర
నలశ్రీనివాసతాతాచార్యవద్యుండు సరసప్రనింగముల్ సారె నేయ
సకలతారావృతుం డైనచంద్రుఁ డనఁగ, విశదనిజక్తిచంద్రికల్ దిశల వెలయ
విజయరాఘవమేదినీవిభవరుండు, చెలఁగుచున్నాఁడు శోభనశ్రీలు వెలయ

భరతవాక్యము.

అని యివ్వధంబున రాజగోపాలకరుణాకటాక్షవీక్షగానుక్షప్రవర్ణమా
సారసారస్వతధురీణయు విదిత్రతరపత్రికాశతలిఖిత వాచికార్థావగాహనప్ర
ణయుఁ దత్పత్రిపత్రికాశతస్వహస్తలేఖనప్రకృష్టరీయు శృంగారరసతరంగితమ

శిష్యులహాసీయమతిస్ఫూర్తియు, సతులికాష్టభాషాకవికాసర్వంకష మనీషా
 చిశేషశారదయును రాజనీతివిద్యావిశారదయును విజ్ఞానరాఘవమహీపాల విర
 చిత కనకాభిషేకయు విద్యోత్కవిజనస్తవనీయవివేకయు మన్నారూదాసవిలాసోపా
 పరిణయమహాప్రబంధనిబంధనకృతలక్షణయు, మహనీయరామాయణభాగవత
 భారతకథాసంగ్రహణవిచక్షణయు, వసపులేటి వేంకటాద్రిబహుజన్మతపఃఫలం
 బును మంగమాంబాగర్భశక్తియుకాఫలంబును దంగద్గుణకదంబయు సగురంగా
 జన్మరచియించిన మన్నారూదాసవిలాసంబను మహానాటకరాజంబునకుఁ గథా
 నాయకుండును, చంద్రానాయకుండు నైన యచ్యుతవిజయరాఘవనాయక
 హేమాబ్జనాయికారాజగోపాల! . . . . సమృద్ధియు నైశ్వర్యాభివృద్ధియు సర్వ
 శాస్త్రవసిస్థత్తియు సకలసామ్రాజ్యప్రాప్తియుఁ గలుగ లాలించిపాలింపు.

సంపూర్ణము.
